

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1184170/14

בבית הדין הרבני אזורי אשקלון

לפני כבוד הדיינים:

הרב מאיר כהנא – אב"ד, הרב שלמה צור, הרב דניאל גודיס

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד עו"ד אברהם ביטון)

נגד

הנתבע: פלוני

הנדון: חיוב הבעל במתן גט בטענת 'מאיס עלי', במורדים זה בזה ובפירוד ממושך

פסק דין

בפני ביה"ד תביעת האשה לחיוב הבעל במתן גט.

עמדת הבעל היא כי אין עילה הלכתית לחיובו בגט, ועל כן הוא זכאי לדרוש כל פיצוי, בטרם יסכים להתגרש.

רקע עובדתי והליכים משפטיים

הצדדים התחתנו כדמו"י בשנת תשע"ז (2017), ולהם ילד משותף, יליד תשע"ח (2018).

האשה הגישה בקשה ליישוב סכסוך ביום 24.7.2018, ויחד עם זו בקשה לצו הגנה, לאחר שהגישה תלונה למשטרה בטענה לאלימות. יומיים לאחר מכן, קיים ביה"ד [בהרכבו הקודם] דיון דחוף בדיון יחיד במעמד הצדדים. לאחר דיון ארוך, שבו שטחו הצדדים טענות קשות זה כלפי זה, לא נענה ביה"ד לבקשה לתת צו הגנה, אשר משמעותו הוצאת הבעל מן הדירה המשותפת, בשל העדר הוכחות. ביה"ד הפנה את הצדדים ליחידת הסיוע, ואף ציין כי אפשר שהצדדים זקוקים לטיפול פסיכולוגי. בדו"ח העו"ס מיום 16.8.2018 נכתב שהאשה בחרה להישאר בבית עם הבעל. אולם, בדברי הצדדים בדיונים לאחר מכן, נאמר שנפרדו בכל זאת בתקופה זו.

ביום 18.10.2018, הגישה האשה תביעת גירושין ותביעת כתובה. בתביעתה, פרטה את התנהגותו של התובע כמרמה עבור בצע כסף, וטענה על השפלות, אלימות, וקמצנות כלפיה.

הבעל לא הגיע לדיון הראשון ביום 20.2.2019 בטענה של בעיה רפואית.

בדיון השני ביום 11.4.2019 ביקש הבעל ללכת לליעוץ, והסכים שאם לא יהיה סיכוי להצלחת הטיפול, הוא לא יחזיק את האשה. נקבע מועד דיון בטווח של כחודשיים, ליום 13.6.2019.

ביום 11.6.2019, יומיים לפני הדיון, הגיש הבעל בקשה לדחיית הדיון, בטענה שלמרות מאמציו, הוא לא הצליח לקבוע פגישה עם העו"ס. בהסכמת ב"כ האשה נדחה הדיון ליום 23.6.2019.

בדיון ביום 23.6.2019 ניסה ביה"ד להוביל את הצדדים לידי הסכם. בנוסף ניסה ביה"ד, בשל ההכחשה הגורפת בין הצדדים, להשיג הסכמה בדבר פנייה לבדיקת פוליגרף: מחד על טענת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האשה לאלמות ומאידך על טענת הבעל לחשש בגידה העולה מהתנהגותה של האשה לטענתו. בסוף, לאחר התייעצות, סירבו הצדדים לבדיקת פוליגרף.

ביום כ"ב בחשון תש"פ (20.11.2019) התקיים דיון הוכחות בענין חיוב הבעל בגט וחיוב כתובה. הדיון הוקלט, ותמליל הדיון הוזן לתיק ביה"ד.

לאחר הדיון, שלח ב"כ האשה הודעה, שבה כתב:

"הח"מ מודיע לבית הדין כי התובעת מוחלת על כתובתה, ובלבד שפס"ד לעניין גירושין יינתן בימים הקרובים וללא שיהוי."

בהחלטה מיום כ"ח בחשון תש"פ (26.11.2019) בעקבות הדיון, כתב ביה"ד:

"א. הואיל וההוכחות בתביעת הגירושין נשמעו, והאשה אינה עומדת על תביעת כתובתה, ביה"ד אינו רואה עוד צורך בקיום דיון נוסף בפני ביה"ד.

ב. ביה"ד מורה על הגשת סיכומים בתביעת הגירושין."

סיכומי האשה הוגשו ביום 4.12.2019, וסיכומי הבעל ביום 15.01.2020.

בהחלטה מיום כ"ט בשבט תש"פ (24.02.2020) כתב ביה"ד:

"לאחר עיון בסיכומי הצדדים בתביעה שבכותרת, מאחר והצדדים מנהלים דיונים בערכאה מקבילה בחלוקת רכוש ואפשר שאף בתביעות נוספות, בית הדין מורה לצדדים להמציא לבית הדין כתבי בית משפט, ופרוטוקולים מלאים של הדיונים שהתקיימו בין הצדדים. למסמכים אלו עשויה להיות השפעה על פסק הדין בתביעת הגירושין שבין הצדדים."

בדבריו רמז ביה"ד לשיטת המהרשד"ם (אה"ע סי' מא), שאין לכוף את הבעל אם מוכן לתת גט בתנאי ש"נקל לקיים", כגון שיש לו טענות רכושיות מבוססות כלפי אשתו והוא רוצה לדון בהן בביה"ד.

ב"כ האשה הגיש שלל מסמכים ביום 11.3.2020 (הוזנו בתיק כתובה).

בהחלטה מיום ביום ד' בניסן תש"פ (29.03.2020), כתב ביה"ד:

"לאחר עיון בסיכומי שני הצדדים, וכתבי דין שהוגשו לבית המשפט לענייני משפחה, בית הדין פונה לתובעת להודיע לביה"ד [...] האם היא תסכים להעביר את תביעת חלוקת הרכוש לסמכות בית הדין [...]"

בית הדין מבהיר שאין עוררין על כך שעל פי החוק הסמכות לדון בתיקים שנפתחו בבית המשפט לענייני משפחה נתונה לביהמ"ש לענייני משפחה, אולם במקרה מיוחד זה עשויה להיות לכך השפעה על הכרעת הדין בתביעה הנדונה בבית הדין."

בתגובה לכך, כתבה האשה ביום 1.4.2020:

"אני החתומה מטה מביעה את הסכמתי להעברת תביעת חלוקת הרכוש מבית המשפט לענייני משפחה לבית הדין הנכבד הזה."

בבקשה להארכת מועד מהבעל מיום 21.4.2020 כתב:

"לאור החלטת ביה"ד הנכבד שבה [...] העלה הצעה להעביר את התביעות לפתחו, מאחר והנתבע לא יכל להציג את כתבי טענותיו בתביעות השונות [...]"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מתבקש בית הדין הנכבד להורות על הארכת מועד [...] לאפשרות ריאלית להגשת כתבי הטענות והשהיית הליך זה עד לאחר שבית הדין אכן יקבל את מלא החומר ויהיה בפניו את התמונה המלאה... [ההדגשה אינה במקור].

בבקשה נוספת מאותו יום, אשר כותרתה: "בקשה לתת לנתבע להביע את עמדתו בעניין העברת התביעות מבית המשפט לבית הדין", כתב הבעל:

"יש לא מעט פוסקים שאומרים שאם אדם הגיש את תביעתו בפני ערכאות הפסיד את זכותו לבוא לדון בבית הדין [...]

לפיכך אין לקבל את העברת התביעות לבית הדין מאחר והאישה בהתנהלות הנפסדת הפסידה את זכותה לדון בפני בית הדין."

בעקבות דברים אלו שכתב הבעל, כתב ביה"ד בהחלטה מיום ט"ז באייר תש"פ (10.05.2020):

"לאחר עיון בהודעת התובעת כי היא מסכימה להעביר את תביעותיה לבית הדין הרבני, ולאחר עיון בתגובותיו של הנתבע, ביה"ד קובע כדלהלן:

א. מדברי הנתבע עולה כי גם הוא מסכים עקרונית להעברת הדיון לביה"ד, אלא שהוא סבור שייתכן שהתובעת אינה זכאית עוד לקבל סעד כלשהו מביה"ד, הואיל ופנתה לערכאות [...]

ב. ביה"ד קובע פה אחד כי מצווה על הצדדים להתגרש לאלתר [...]

ג. בשאלה האם ניתן לקבוע כי מוטל על הנתבע חיוב לגרש את אשתו לאלתר, ייתן ביה"ד החלטה לאחר שתגיש האשה את תביעת הרכוש בביה"ד ותמחק את תביעתה בבית המשפט."

בתגובה לכך, הגיש הבעל בקשה "לעיון מחדש בהחלטה מיום 10.5.20", שבה כתב:

"בית הדין הנכבד מתבקש לעיין מחדש בהחלטתו הנ"ל לאור קביעת עובדות לא נכונות [...]

קובע ביה"ד בהחלטתו שהנתבע לא מתנגד, דבר שביסודו טעות, **הבעל מתנגד להעברת התביעה וכופר בסמכותו של בית הדין הנכבד לדון בתביעות הרכוש** שסמכות הדיון בהם מסורה לבית המשפט השלום." [ההדגשה אינה במקור].

בעקבות הודעת הבעל, נתן ביה"ד החלטה ביום כ"ג באייר תש"פ (17.05.2020), בזו הלשון:

א. הואיל והנתבע מסביר את דבריו, ומודיע כי אין הוא נותן את הסכמתו להעברת הדיון בתיק תביעת הרכוש לביה"ד, לפיכך ביה"ד מבטל את האמור בהחלטה מיום 29.3.2020, כי לנכונות האשה להעביר את תיקי הרכוש לביה"ד עשויה להיות השפעה על הכרעת הדין בתביעת הגירושיין [...] וקובע כי השלב הבא בהליך הינו מתן פסק דין בתביעת האשה לחיוב הבעל בגט.

זאת מכיוון שאם הבעל בעצמו אינו מבקש לדון בתביעות אלו בביה"ד, אין מדובר עוד ב"תנאי שנקל לקיימו" כהגדרתו בשו"ת מהרשד"ם אה"ע סימן מ"א. [ועיין שיטות שונות בפרוש מושג זה, ובשאלה אם קיימא לן כמהרשד"ם, בשורת הדין כרך ב מאמרו של הרה"ג פרובר שליט"א.]

לפיכך ביה"ד ניגש בזאת לכתיבת פסק דין בשאלת חיוב הבעל בגט [...]

ד. ביה"ד חוזר וקורא לבעל להודיע לאלתר כי הוא מבקש לקיים את המצווה ליתן גט לאשתו ללא תנאי, כפי שקבע ביה"ד בסעיף ב' בהחלטה מיום 10.5.2020. בכך תתייתר הכרעת הדין בתביעת האשה לחיובו במתן הגט."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עד מועד חתימת פסק דין זה, טרם הודיע הבעל על נכונותו לקיים את המצווה ליתן גט לאשתו. לפיכך ניתן פסק דין זה בדבר חיוב הבעל בגט.

טענות הצדדים

עיקר הדיון נסב על הוכחות בחיוב כתובה, אך רוב הדברים יפים אף לתביעת הגירושין עצמה. האשה העלתה בסיכומיה טיעונים אלו:

- א. האשה איננה מתגוררת עם הבעל מעל לשנה [נכון לעת כתיבת פסה"ד יותר משנה וחצי – מ.כ.].
- ב. האשה סבלה במשך תקופת הנישואין מאלימות מילולית, פיזית, נפשית וכלכלית של הבעל כלפיה. לטענתה הוא היה נוהג להכותה, להשליכה לרצפה ולבעוט בה ברגלו.
- ג. האשה מאסה בבעלה בגין התנהגותו כלפיה.
- ד. אף אחד מהצדדים אינו מעוניין בשלום בית.
- ה. עוד טענה האשה כי הואיל והבעל טוען שהאשה בגדה בו ושהיא מצויה בזוגיות עם גבר אחר, הרי "שוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא".
- ו. לדברי הבעל בדיון, אם האשה תמשוך את כלל תביעותיה ותפצה אותו, יאות ליתן גט מיד. נמצא שעיכוב הגט הוא ניסיון סחיטה בוטה ועיגון חנם, וכופין בזה על מידת סדום.
- ז. הבעל איים לעגן את האשה, ע"מ למרר את חייה ולסחוט אותה, לנשל אותה מזכויותיה המגיעות לה בדיון.

הבעל בסיכומיו הכחיש את העובדות שתיארה האשה, והעלה טענות אלו:

- א. הבעל מכחיש כל אלימות כלפי אשתו, והאשה לא הוכיחה מאומה בזה; אדרבה, היא הפעילה אלימות כלפיו, ושברה לו משקפיים.
- ב. טענת האשה שהבעל היה כילאי לא הוכח כלל, אדרבה בדיון בצו הגנה (טרם כניסת ב"כ האשה לתמונה), טענה שהתרגלה לרמת חיים גבוהה.
- ג. אין כל עילה לחיוב גט. מי שעומד מאחורי טענות האשה הוא בא כוחה, אשר מסכל את האפשרות להגיע להסכם כולל, בניגוד להחלטת ביה"ד שניתנה לפני זמן רב.
- ד. הבעל לא טען שהאשה בגדה, אלא שיש מערכת יחסים קרובה, ואין לחוטא לצאת נשכר, אך יש הבדל בין מעשי כיעור לבגידה של ממש.
- ה. האשה גנבה כספים מהבעל ואף תובעת בביהמ"ש, תוך הרמת יד בתורת משה, זכויות בנכסים שהיו לו טרום הנישואין, ואין לתת לה פרס על מעשי כיעור בדמות גט.
- ו. גט הוא ניתוק הקשרים בין הצדדים, והבעל יתן גט "או לאחר פסק דין סופי בכל ההליכים המשפטיים שבין הצדדים או בהסכם כולל, לא יהיה אחרת!"
- ז. מתחילת הדרך, האשה בקשה סעדים משפטיים בטענות שקריות, אשר פגעו בבעל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דיון והכרעה

אמנם, האשה טענה שהבעל היה מכה בה, והיא התובעת גט על סמך דברי הרמ"א (אה"ע סי' קנד סע' ג).

לדבריה בדיון ההוכחות, היו לפחות ששה מעשי אלימות. אולם, האשה לא הוכיחה כלל טענה זו. הבעל מכחיש את הטענות, והציג (ביום 23.3.2019) מסמכים שתלונותיה למשטרה נגדו נסגרו בסיבה: "אין אשמה פלילית". אף הסרטון שהציגה האשה, בו נראה שהבעל חוסם את דרכה מלצאת, אם כי היא התנהגות לא ראויה, אין בה אלימות פיזית ממשית היכולה לבסס טענה שהבעל חייב לתת גט מדין "בעל המכה את אשתו". ואמנם, קשה לקבל את דברי הבעל שהוא היה קרבן לאלימות ממנה בהתחשב בפער הגדול שביניהם במבנה הגופני, אך מאידך, אין אפשרות לקבוע שהוא היה אלים כלפיה.

אמנם, הצטברות שאר טענות האשה הנ"ל מהוות עילה לחיוב גט, כפי שיתבאר, ויש לקבוע שהבעל חייב לגרש את אשתו.

נזכיר את עיקרי הדברים, וכבר הארכנו בצד ההלכתי שלהם בתיקים אחרים, (ראה למשל תיק 1129765/2) וכאן נקצר ונביא את עיקרי הדברים.

דין ר' ירוחם (מורדים זה בזה)

ידועים דברי ר' ירוחם ז"ל במישרים (נתיב כג ח"ח) בשם רבו בבני זוג המורדים זה בזה:

"וכתב מורי ה"ר אברהם בן אשמעאל כי נראה לו שאשה שאמרה לא בעינא ליה יתן לה גט וכתובה, והוא אומר אנא נמי לא בעינא לך אבל איני רוצה ליתן גט, מסתברא דאין דנין אותה במורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה ונדוניא, אלא מיהו משהינן לה תריסר ירחי אגיטא דילמא הדרי בהו, לאחר שנה כופין אותו לגרש והפסידה תוספת וכל מאי דיהיב לה מדיליה, דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה."

הרי מבואר בדבריו שאשה שאמרה בפני ביה"ד שאינה רוצה בבעלה ותובעת גט וכתובה, והבעל משיב שגם הוא לא רוצה בה אלא שלא יתן גט, לאחר י"ב חודש כופין את הבעל לגרש.

בנידו"ד, אם כי הבעל הביע רצון לייעוץ בדיון הראשון בפנינו ביום ו' בניסן תשע"ט (11.04.2019), ניכר לאורך הדרך שאין כאן רצון כנה לשלו"ב, אלא נסיון למשוך את הדברים ולהגיע להסדר ולהסכם. אף באותו דיון נמנע הבעל כמה פעמים מלומר מפורשות שהוא רוצה בשלו"ב, אלא תלה את הבקשה לייעוץ בדברי האשה ביחידת הסיוע שרוצה שלו"ב, ובכך שרוצה להיות "שלם עם עצמו":

"ביה"ד: אתה רוצה להתגרש ממנה?

הבעל: אני רוצה החלטה בעניין האגרות אתם קבעתם שזה יידון היום אני רוצה לקבל את הזכויות שלי נעשה לי עוול עד היום בבית הדין [...]

ביה"ד: [...] אנחנו שואלים אם אתה מתכנן לחזור לחיות עם האישה הזאת או להתגרש מה אתה רוצה?

הבעל: היא כתבה ביח"ס שהיא מעוניינת בשלום בית מעולם לא היינו בייעוץ אחד.

ביה"ד: מה אתה רוצה?

הבעל: האישה רצתה בשלום בית ומהיום שנכנס עו"ד ביטון הכול התהפך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביה"ד: תענה על השאלה.

הבעל: אני רוצה ייעוץ של מומחה אם יקבע שלא אני אשמח מאוד לפרק לא נעשה מאמץ אחד כלום, סה"כ נשואים שנתיים הוא נכנס לתמונה ורוצה 40 אחוז והשיקול הוא כספי המשפחה שלה גם תמכה בזה והוא אמר לה תצאי מהכול והגישה בקשה לסירוב כשכתיק נמצאת בקשה לשלום בית.

ביה"ד: אתה ער לעובדה ששאלת שלום בית היא שאלה של זמן. אם היא תסכים לבוא לייעוץ שישמע אותך ואותה ויביע את דעתו ואם הוא יהי סבור שאים מה לעשות אתה תתגרש ממנה?
הבעל: כן, ואני עומד על הזכויות שלי.

ב"כ האישה: [...] 8 חודשים הוא לא פעל ולא פנה לשום מקום לקבל ייעוץ מתחילת הדיון ביה"ד חזה בהתנהגות של האיש בצורה מאוד משפילה [...] הוא לא יזם שלום בית כל המטרה זה לדחות את הקץ, אתמול הוא התקשר אליי לגבי דחיית הדיון וסירבתי [...]

הבעל: היה מסמך שאתם רוצה ללכת לייעוץ מאז הלכנו לייעוץ או לא מעולם לא היינו אצל יועץ היינו רק אצל רב בירושלים תקופה קצרה אחרי הנישואין, אני רוצה להיות שלם עם עצמי."

גם בדיון שלאחר מכן, ביום כ' בסיון התשע"ט (23/06/2019), תבע הבעל שלו"ב וייעוץ, אך שוב ניכר שדבריו מן השפה ולחוץ, כשעיקר כוונתו לעמוד על זכויותיו הממוניות ולהגיע להסכם גירושין המקובל עליו:

"ביה"ד: קבלנו התרשמות עו"ס, היא לא מתרשמת שהיא יכולה לעזור לכם. [פונה לבעל:] אם לא הולך אתם תתגרשו.

הבעל: אני אמרתי שאני רוצה שלום. סיכמנו על פגישה אצל יועצת לשלום בית.

ביה"ד: כרגע שואל שאלות. כתבנו בהחלטה להפנות אתכם לפגישה אחת ואם לא ילך, תהיה הסכמה לגירושין [...]

הבעל: היינו בהליך בבית המשפט. מסבכים את ענין הרכוש. התביעה לא מחזיקה מים. עשו אותי חולה נפש שלא אוכל לראות את הילד. נקבע מועד רחוק בבית המשפט.

ביה"ד: נניח שנעשה הסכם אם בבית הדין או בבית המשפט, האם תסכים לוותר על עמדתך לשלום בית. אם זה כך ננסה להביא אתכם להסכם. אם תעמוד על תביעת שלום הבית, נשמע טענות לגירושין.

הבעל: תבעתי שלום בית. נעשה לי הרבה נזק שלמתי חתונה 70,000 ₪. האשה עשתה לי הרבה נזקים. שלחה אותי למעצר שווא. אני עומד על מיצוי זכויותיי. הסכם שמקובל עלי.

ביה"ד: הסכם מלא לגירושין.

הבעל: אם ההסכם יהיה מקובל עלי, אזי אני מוכן להתגרש."

ובהמשך אותו דיון:

"הבעל: אני רוצה להציג את הטיעונים שלי. אני רציתי להוכיח שהיא משקרת [...] לא יהיה גט לפני שיהיה הסכם.

ביה"ד: אם יש דיון בתביעה. יהיה פסק דין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל: אין עילה. אני רוצה שלום בית. היא רצתה שלום בית. למה לא פנתה למשטרה בנישואין. רק בי' באב. היא רצתה שאצא מהבית. ימח שמך שהמשפחה שלך תשרף. יום לפני תשעה באב היינו בטבריה. היו יחסי אישות. הכל היה מושלם. היא חשבה לסחוט אותי ברכוש שתאיים אותי בגט. בתי נפרדים נפרדנו בנובמבר. חדרים נפרדים. המשיכה לישון בחדר אחד עד שעבר לחדר אחר. חודשיים לפני.

ביה"ד: היו עוד יחסי אישות.

הבעל: נגמר. עוד ביטון אמר שהדיון בבית המשפט ימשך שנתיים. מי אמר לו להרים יד בתורת משה. פתח תיק מזונות פה. מזונות שם רכוש פה רכוש שם [...]

הבעל: אין כאן עילה לגרושין. לא טענה על אלימות בחודשיים הראשונים שאני פה."

וכבר בדיון ביום כ"ב בחשון תש"פ (20.11.2019), בחקירת ב"כ האשה את הבעל, הביע ביה"ד את דעתו שהבעל כבר אינו מעוניין בשלו"ב:

"ש. אתה רוצה לחזור לחיות איתה? לחיות איתה חיים רגילים?

בית הדין: אני חושב שהוא לא טען את זה, חבל לחזור על זה בהוכחות. הוא אמר את זה בתחילת ההליך, היום הוא לא אומר את זה.

ש. אתה רוצה או לא?

בית הדין: אנחנו לא מתייחסים אליו כרגע כמי שרוצה לחזור לאשתו."

המצב הנוכחי מתבהר בדברי הבעל עצמו בסיכומיו, כפי שצוטט לעיל:

"10. הבעל יחזור ויבהיר כמו שכבר הובהר בעבר, ככל והאשה מעוניינת בגט הוא ינתן או לאחר פסק דין סופי בכל ההליכים המשפטיים שבין הצדדים או בהסכם כולל, לא יהיה אחרת! [...]

34. טוב יהיה אם התובעת תגיע להסדר כולל שיסיים את כל התביעות הקנטרניות שהגישה נגד הבעל, ותחזיר את הכספים הרבים שגנבה ממנו ותתנצל על כל האשמות שווא שהטיחה בו ופגעה בשמו הטוב ברכים."

הרי שמצהיר הבעל בריש גלי שמסרב לתת גט לאשתו שטענות שאינן לגופו של ענין, ואף חדל להזכיר כל רצון לשלו"ב, אלא לזכות בטענותיו הרכושיות. בעניין זה כבר רבו פסקי הדין הקובעים שכאשר ניכר לביה"ד שהטענה לשלו"ב היא מן השפה לחוץ, יכול ביה"ד לראות בצדדים "מורדים זה על זה", ולהחיל עליהם את דינו של רבנו ירוחם. ראו למשל בפס"ד מביה"ד נתניה (תיק 859651/1) מיום ז' בניסן התשע"ג (18/03/2013), פס"ד מביה"ד חיפה (תיק 866214/1) מיום י"ט בטבת תשע"ד (22.12.2013), פס"ד נוסף של ביה"ד נתניה (תיק 920384/1) מיום א' בתמוז תשע"ה (18/06/2015).

נמצא שלפנינו מצב המתאים לדברי ר' ירוחם, שיש בהם אך בכדי לכוף את הבעל לגרש, למרות טענתו מקודם לשלו"ב, כיון שלדעת ביה"ד דברי הבעל לא נאמרו מראש בכנות, ואף לא טען כן כלל בסיכומיו.

טענת מאיס עלי

האשה בדיון הביעה את מאיסותה בבעלה. בדיון ביום כ' בסיון תשע"ט (23.06.2019) אמרה בצורה ברורה ביותר:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"האחיות שלי והמשפחה שלי ראו כמה סבלתי. הוא מגעיל אותי. לא יכולה להסתכל עליו."

אמירה זו אינה אמירה בעלמא. גם בדר"ח העו"ס שהתקבלה בביה"ד באותו יום לאחר הפגישה עם בני הזוג, כתבה: "אינה מפנה אליו מבט אף לא לרגע". וכן היו הדברים גם בין כתלי ביה"ד, שהאשה לא פנתה כלל לכיוון בעלה.

כך עולה גם מבקשתה האישית (שלא באמצעות ב"כ) למתן פסק דין מיום 25.3.2020:

"אני כותבת מדם ליבי וזועקת שוב שתעזרו לי לסיים את התקופה הכי קשה בחיי ותנו לי להמשיך בחיי, הזמן הרב שאותו אני מחכה מלווה מצד המשב באיומים רבים וקללות נאצה שבהם לא יתן לי גט.

מצורף בזה צילומי מסך מההודעות הרבות שאני מקבלת במשך התקופה שבה מתנהלת התיק בבית הדין.

כפי שאפשר להבין ההודעות האלו לא מוסיפות לש[ל]וות נפש ולא מקלות על הסבל הרב שאני עברתי ועוברת מהמשיב."

ידועה שיטת הרמב"ם שבטענת "מאיס אלי" יש לכוף את הבעל לגרש. אולם, נחלקו עליו הרבה ראשונים, וכך גם מבואר בשו"ע (אה"ע סי' עז סעי' ב), שכתב: "אם רצה הבעל לגרשה...". וכ"כ גם הרמ"א (שם סעי' ג): "בנותנת אמתלא לדבריה, כגון שאומרת שאינו הולך בדרך ישרה; ומכלה ממונו וכיוצא בזה [...] אין כופין אותו לגרש, ולא אותה להיות אצלו". אולם דייקו כמה אחרונים מדברי הרמ"א ביו"ד (סימן רכח סעיף כ) שיש עכ"פ חיוב לגרש.

והגם דיש החולקים וס"ל שאין מחייבים ליתן גט ואין נוהגים בו בהרחקות דר"ת אף בטענת מאיס עלי ונתנה אמתלא לדבריה וכנ"ל, מכל מקום בודאי שיש סמך גדול בנידון דידן לחייב הבעל במתן הגט הואיל ויש לנו אילנות גדולים לסמוך עליהם, ובפרט במקום שיש עוד צדדים לחייב הבעל בנתינת גט, שגם לדבריהם יש לצרף דעות הפוסקים המחייבים בנתינת גט לצדדים נוספים. נראה לקבוע שנידו"ד נחשב כמאיס עלי באמתלא מבוררת. אמנם קבענו לעיל שהאשה לא הוכיחה את טענותיה לגבי אלימות הבעל בכדי לחייב אותו בגט מדין "בעל המכה אשתו", מ"מ היותו אדם קשה ומעלליו הבעייתיים ניכרים מתוך התנהלותו בפנינו בבית דין, מתוך הסרטון בה רואים אותו חוסם את דרכה, המסרונים אשר מהם עולה שנהג להתרים כסף ברמאות, וההודעות הפוגעניות ששלח לאשה במשך ההליכים בביה"ד (שצורפו לבקשת האשה מיום 25.3.2020).

דין הגר"ח פלאגי – פירוד י"ח חודש

הזוג פרוד בפועל כבר יותר משנה וחצי. הם נפרדו סופית בחודש 10-11/2018, כפי שנאמר בדיון ביום כ"ב בחשוון תש"פ (20.11.2019), ולביה"ד ניכר שאין אפשרות ותקנה להחזירם לשלום בית. בזה יש להפעיל את דברי הגר"ח פלאגי הידועים בספרו שו"ת חיים ושלום (ח"ב סימן קיב):

"כל שנראה לבי"ד שהיה זמן הרבה נפרדים ואין להם תקנה, אדרבה צריך השתדלות הרבה להפרידם זה מזה ולתת גט כדי שלא יהיו חוטאים חטאים רבים, אחד האיש ואחת האישה, וידעו נאמנה כי כל הבא לעכב מלתת גט בענין זה כדי להנמק זה מזה מחמת קנאה ושנאה ותחרות, עתידין ליתן את הדין, והנני נותן קצבה וזמן לדבר הזה, דאם יארע איזה מחלוקת בין איש לאשתו וכבר נלאו לתווך השלום, ואין להם תקנה, ימתינו עד זמן ח"י חודשים, ואם בינם לשמים נראה לבי"ד שלא יש תקווה לשום שלום ביניהם, יפרידו הזוג ולכופם לתת גט עד שיאמרו רוצה אני כדבר האמור, ותמצא מה שכתב בזה בספר החסידים."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ואמנם, נחלקו הדעות האם כוונת הגר"ח פלאג"י לכופף ממש, והאם לסמוך על דבריו, ואכמ"ל, מ"מ יש לצרפו לסניף כאשר יש בסיסים נוספים לחיוב גט, כמו בנידו"ד שיש גם מרידה הדדית וטענת מאיס עלי באמתלא ברורה.

טענת הבעל לקשר פסול שקיימה האשה עם גבר אחר, ובלשונו "מעשי כיעור"

ביה"ד אינו רואה לנכון לראות בטענותיו של הבעל "שווי אנפשיה". ראשית, המעשים המתוארים בטענותיו של הבעל, אשר בחלקם הודתה האשה, הגם שאינם ראויים, אינם עונים להגדרת "מעשה כיעור", ואכמ"ל. שנית, גם אילו היה מדובר במעשי כיעור, לרוב השיטות אין בהם כדי לאסור אשה על בעלה בעודה נשואה לו, וכך פסק השו"ע (אה"ע סימן יא סעיף א).

אלא שיש מקום לראות בטיעונים אלו של הבעל משום חיזוק להבנת ביה"ד כאמור לעיל, כי הבעל אינו חפץ באשתו, וכי אין כל סיכוי להשבת השלום אל ביתם של הצדדים.

מסקנה

לאור כל האמור, בהצטרף כל הטעמים דלעיל, ביה"ד מחייב את הבעל במתן גט לאלתר.

הרב שלמה צרור - דיין

הרב מאיר כהנא – אב"ד

קראתי את דברי ידידי הרה"ג חברי ההרכב שליט"א, ואני מסכים עמם למעשה כי בנ"ד הבעל חייב ליתן גט לאשתו. באשר לנימוקים, ראיתי לנכון לסדרם מחדש ולהוסיף עליהם כדלהלן:

רקע עובדתי

בני הזוג נישאו בחודש אפריל 2017, ויש להם ילד חודש אפריל 2018. בני הזוג נפרדו מחודש אב התשע"ח (אוגוסט 2018). כיום, הפירוד כשנה ועשרה חדשים כמופיע בפרוטוקול מיום 11/4/2019 שורה 4.

האשה הגישה בראשונה תביעה בתיק צווי הגנה, ובפרוטוקול מיום 26/7/2018 התלוננה האשה שהבעל התנהג כלפיה באלימות מילולית ופיזית, ובאחת הפעמים דחף אותה לרצפה וניסה לחנוק אותה ולשים עליה את היד שלו, וכל זאת לאחר שבקשה ממנו כסף, והוא לא רצה ליתן לה. עוד התלוננה שכמה פעמים דחף אותה לקיר ועיקם לה את היד, היא התלוננה על האלימות במשטרה והבעל הורחק ל-5 ימים. עוד אמרה שבקשה ממנו כסף והבעל אמר לה לכו ותגנבי, והיא חיה עם אדם שמשקר לה כל היום, ומסתיר ממנה דברים בטלפון.

האשה תבעה להרחיק את הבעל מהבית הואיל והיא חוששת שהוא ירצח אותה, ומציינת על מקרה בחו"ל שמשוהו רצה לקחת לו את העבודה, והוא הכניס אבן לאוטו והתכוין לפגוע באותו אדם, ואמר שהוא מוכן לרצוח בשביל כסף.

הבעל הגיב שהאשה הגיעה ממשפחה של 15 ילדים, והיתה אלימות במשפחה והרחקות של האמא. יש לה אח שהיה אלים כלפיה, וזה גורם לה לחץ נפשי, ולכן היא מזמינה לו משטרה. להוכחת דבריו אמר הבעל שבשבת הקודמת היו יחד בבית מלון בטבריה לכבוד יום ההולדת שלה, והיא רצתה באולם גרנדיוזי, ומזה התחיל העימות ביניהם.

לשאלת ביה"ד שהאשה טוענת שהוא דחף אותה, משיב הבעל (שורה 58) יש פה עניינים מנטליים "מכות משני הצדדים".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל טען שהאשה מעניין אותה רק כספים והיא רוצה להתנקם ממנו, וכך היא היתה קרובה לבגידה, היא התאפרה והיתה אמורה להפגש עם משהו בת"א בשם [א'] שפיתה אותה כמה ימים, כאשר היא היתה כבר בהריון [מהבעל]. והאמא שלה התקשרה לאותו איש וצעקה עליו.

בהחלטת ביה"ד מדיון זה, ביה"ד דוחה את בקשת האשה להוציא צו הגנה לבעל, הואיל ויש ספק בחששות של האשה.

בדיון נוסף ביום 6/9/2018 תבעה האשה צו הגנה ושוב התלוננה שספגה הרבה אלימות וזרק אותה לרצפה, בעט בה בלי רחמים בזמן ההריון, וחנוק אותה ופגע ופצע אותה בכל הגוף, והגישה תלונה במשטרה, וכן פנתה לנשים מוכות, ויש פרוטוקול מהכל, והוא הורחק ל-14 יום, והוא מאיים עליה שירצח אותה.

עוד התלוננה שהוא רמאי ויש לו נכסים שעשה מ"שנור" ועמותות שקריות שפתח, ויש מסמכים מהרבנים בקנדה שהוקיעו אותו מהקהילה, וכבר בדיון זה האשה אומרת חד משמעית שהיא רוצה להתגרש, ולשאלת ביה"ד לבעל אם הוא רוצה להתגרש, הבעל משיב שהוא רוצה להתייחס רק לצו ההגנה.

הבעל טען שהבעיות יכולות להפתר בייעוץ זוגי, והאשה השיבה שהיו בייעוץ זוגי פעמיים אצל הרב פריימן ובסוף הפגישה היועץ אמר להתגרש. אח"כ היו אצל מטפל נוסף בשם יוסף והיו אצלו שש פעמים, ורצינו להמשיך והבעל לא רצה, וכך הוא לא עשה מה שהיועץ אמר לו. היא לא מוכנה שום טיפול נוסף והספיק לה לקבל את כל המכות שקבלה, והיא לא מוכנה להשלים עם מי שהרים עליה יד, והוא שקרן ונוכל.

האשה הגישה שוב תביעת גירושין וכתובה בחודש אוק' 2018, וזה כחודש לאחר שהגישה את התביעה בצו ההגנה, הבעל בקש ללכת לייעוץ נישואין ובמידה שהיועץ יתן חוות דעת שאין סיכוי לשלו"ב הוא יסכים לפרק, וטען הבעל מאז שנכנס ב"כ האשה לתמונה האשה תבעה גירושין. האשה התנגדה ללכת לייעוץ הואיל וקבלה ממנו מכות נמרצות, ולדבריה גם הכה את הילד. עוד חזרה על מה שאמרה בדיון הקודם שהיו כבר אצל שני יועצים, והיא לא מוכנה להכנס לבעיות נפשיות.

ביה"ד פנה לבעל אם אתם הולכים לייעוץ אתה מצהיר שלא תחזיק אותה, אם היא תמחול על הכתובה. הבעל משיב, כשימוצו זכויותי. ב"כ האשה מעיר שמוכנים לוותר על הכתובה אם יתן גט, הבעל מגיב שהיא יודעת שלא מגיע לה כתובה, הואיל והיו לה בגידות. עוד אמר הבעל שיש לאשה בן זוג שממן אותה בתביעות בבית המשפט.

הבעל אמר שיסכים לגירושין אם ידונו על הפחתת מזונות, שוב ביה"ד פונה לבעל אם האשה תסכים לוותר על הכתובה והמזונות והחובות אם הוא מוכן להתגרש, הבעל משיב נתקדם עם הייעוץ, ונראה מה מתקדם, הוא מאמין שיהיה שלום בית, ואמר שאם היועץ יגיד שאין להם עתיד ביחד, הוא לא יעכב את הגט, אלא ששוב אמר שהוא מתנה את הגירושין בהחלטות בית המשפט.

בהחלטת ביה"ד מיום 28/4/2019 ביה"ד מפנה את הצדדים ליועצת הנישואין מ. ס. לפגישת ייעוץ אחת.

בפרוטוקול מיום 23/6/2019 ביה"ד אמר שקבלנו התרשמות העו"ס שהיא לא יכולה לעזור לבני הזוג, וכך לא נראה שאיזה ייעוץ יסייע לבני הזוג להגיע לשלו"ב.

בדו"ח עצמו של יועצת הנישואין, נכתב שיש פערים עצומים בין תפיסת הקשר של הבעל לבין של האשה, האשה מתארת מערכת יחסים רווית אלימות, השפלות, קמצנות והתעסקות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אובסיסיבית בכסף, וכן האשה מתארת ששידל אותה לעשות "שנור", מאידך הבעל מתאר תקופה שהיו בירושלים כמי מנוחות ונתינה ללא גבול, ומסביר את המשבר על חוסר אימון כלכלי. עוד כותבת היועצת, אין זה המקום לכתוב את דעתנו עד כמה תיאוריה של האשה "הם אמת לאמיתה", אך נוכל בוודאות לומר שהחוויה אותה האשה מתארת הינה קשה מנשוא עבורה. מאידך הבעל ממעט בערך תיאוריה, ולא ממש מתייחס לכך או מתרגש מהם, אך מאידך מדבר על מעין "קטטות" שהיו ביניהם, ומודה על תגובות שהיה צריך לשנות, בהמשך אף אמר כתגובה לטענותיה של האשה "שגם באלימות ניתן לטפל".

לשאלת ביה"ד בדיון הנ"ל את הבעל, האם הוא מסכים להסכם גירושין כולל, הבעל משיב, אם ההסכם יהיה מקובל עלי.

האשה חזרה גם בדיון הנ"ל על כל הסיבות הנ"ל כדי לחייב את הבעל לגרש הואיל והכה אותה מכות נמרצות, וכן היה מקלל אותה, והיה קמצן כלפיה, והוא אמר לה שהוא מסוגל לרצוח והוא המציא את הנוכלויות וכו'.

הבעל בדיון זה הכחיש כל אלימות, ולא הרים עליה יד אף פעם, מקסימום היתה הגנה עצמית, לא קללתי אותה ולא אמרתי לה לא זונה ולא שרמוטה, מעולם לא הפלתי אותה על הרצפה ולא דחפתי אותה, טען שכל התיקים במשטרה נסגרו על חוסר אשמה פלילית.

שוב בדיון זה בקש הבעל שלו"ב, וטען שיום לפני תשעה באב סמוך לעזיבת האשה היו בטבריה והיו יחסי אישות, הכל היה מושלם, וטען שהיא חשבה לסחוט אותו ברכוש, היא רוצה מחצית ממה שהיה לו, וזו הסיבה שהיא רוצה להתגרש. גם במהלך הנישואין היתה מבזבזת 30,000 ₪ בכל חודש. הבעל הכחיש שלקח אותה לאנשים להתרים.

עוד טען שאדרכה היא התנהגה אליו באלימות, והוא הגיש תלונה כנגדה במשטרה שהיא קרעה לו את החולצה ושברה לו את המשקפיים.

בדיון נוסף ביום 20/11/2019 אמר הבעל שהסיפורים של אלימות היה גם נגד האחים שלה, היא פתחה להם תיקים בגיל 14-15, היא היתה מטופלת ברווחה, והיתה מטופלת בקשב וריכוז, ניסיתי לשקם אותה, לא כל כך בהצלחה.

הבעל טען כנגדה שהיתה כופה אותו להתקרב אליה בזמן נידותה, ואם הוא לא יתקרב אליה היא לא תמשך אליו ותלך לגברים אחרים. עוד טען שאשתו קללה את אמא שלו בפניה, אולם האישה הסבירה זאת הואיל והוא זלזל בה והעדיף את אמו ממנה. הבעל דרש להגיש תביעת נזיקין בביה"ד ולהתגרש.

לשאלת ביה"ד את הבעל אם היא תוותר על הכתובה אתה תתן גט, השיב הבעל, היא לא ראויה לקבל כתובה הואיל והיא בגדה. מאידך הבעל אומר שמאוד היה רוצה להגיע להסכם כולל, אלא שב"כ האשה הוא מעכב, וכל מה שהוא רוצה זה כסף. הבעל התנגד להצעת ביה"ד להעביר את כל התביעות הממונית שהוגשו לבית המשפט לביה"ד הואיל ובבית המשפט הוא מקבל צדק, והוא רוצה שהיא תצא בלי כלום, ושתהיה משמורת משותפת ותחזיר את כל התכשיטים שהוא קנה לה, היא תשא בחובות שיש לה בבנק והוא ישקול להגיש תביעת נזיקין בסך 300,000 ₪.

לבסוף האשה הסכימה לוותר על כתובתה, וכן להעביר את כל התביעות מבית המשפט לביה"ד, אולם האיש סירב ורוצה להמשיך את כל התביעות בבית המשפט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תמצית טענות האשה

האשה תובעת גירושין הואיל והבעל היה אלים כלפיה, הדף אותה לקיר, בעט בה, זרק אותה לרצפה כשהיתה בחודש החמישי להריונה, בעט בה עם הרגלים בכל הגוף מכות רצח, וכל זה שהוא שחשד בי שבגדתי בו הואיל והתאפרה. טענה עוד שאיים עליה שירצח אותה, וכן קלל אותה, ופעם אחת משך אותה בשכונת גאולה בירושלים, עוד תיארה מקרה של אלימות פיזית כשהוא רצה למכור את הדירה בבית שמש ודברתי איתו על זה, הוא זרק אותי לרצפה ובעט בי, יש שכנה שנתנה תצהיר שראתה אלימות. הגישה תלונה במשטרה ואח"כ אמרה שזה סתם כדי שהוא ישתפר.

עוד טענה כנגדו שהיה מאוד קמצן כלפיה. עוד טענה שהיתה בחודש החמישי להריונה ודרש ממנה ללכת לרב מירושלים שנותן 250 ₪ למי שמתחתן, ודרש ממנה שתוריד את הפאה. עוד טענה שהיא הקליטה אותו שהוא אומר שהוא אדם מסוכן, והוא המציא את הנוכלויות והוא מסוגל לרצוח.

תמצית טענות הבעל

בדין הראשון בתביעת צווי הגנה מודה הבעל שהיו "מכות משני הצדדים", וכן אצל היועצת אמר שגם באלימות פיזית אפשר לטפל, אולם בדין בתביעת הגירושין וחיוב כתובה מכחיש כל אלימות ולא הרים עליה יד אף פעם, ולדבריו מקסימום היתה הגנה עצמית, עוד הכחיש שלא קלל אותה, ולא אמר לה לא זונה ולא שרמוטה, מעולם לא הפיל אותה לרצפה ולא דחף אותה. טען שכל התיקים שנפתחו במשטרה נסגרו על חוסר אשמה פלילית.

הבעל תבע שלום בית בהתחלה, וטוען שכל התביעות שהגישה כנגדו הוא כדי לסחוט ממנו כספים. הוא לא היה קמצן כלפיה, ובמהלך הנישואין היתה מבזבזת 30,000 ₪ בחודש, ומעולם לא בקש ממנה שתעשה "שנור". הבעל טוען שהאשה לא ראויה לכתובה הואיל והיא בגדה.

הבעל מסרב להעביר את התביעות שישנן בבית המשפט לבית הדין הואיל ושם הוא מקבל צדק.

החלטה:

הואיל ובנידון דידן לפי ראות עיני ביה"ד בטענות שהעלתה האשה יש טענת מאיס עלי בטענה מבוררת, וכן הואיל וכיום גם הבעל הסכים להתגרש רק שרוצה להמתין להחלטות בית המשפט, וכן בצירוף פירוד ממושך כשנה ועשרה חדשים, יש לחייב את הבעל בנתינת גט.

נימוקי פסק הדין

א. טענת מאיס עלי, אימתי נטענת, ודעות הפוסקים בזה

(א) כדי לדון בטענת מאיס עלי, האם צריך שהאשה תטען כך במפורש או די בדבריה כדי להשתכנע שהבעל מאוס עליה?

בנידון דידן מעולם לא אמרה האשה שבעלה מאוס עליה, אלא שבדבריה אפשר להשתכנע שבעלה היה מאוס עליה, ואין היא יכולה להתחבר עמו, שהרי טענה כנגדו שהיה נוהג עמה באלימות פיזית מאוד קשה, בעט בה בזמן הריונה בכל הגוף, חנק אותה ופצע אותה בכל גופה, היא הגישה תלונה במשטרה והיתה גם בנשים מוכות, ולדבריה יש פרוטוקול על זה. עוד אמרה לפני ביה"ד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולפניו שהוא מגעיל אותה ואינה יכולה להסתכל עליו. עוד התלוננה שהיא חוששת שהוא ירצח אותה, עוד התלוננה שהוא שקרן ונוכל ועשה "שנור" מעמותות שקריות שפתח, והיה גם מאלץ אותה לעשות "שנור". אמרה שהיו ביעוץ זוגי אצל הרב פריימן והוא ייעץ להתגרש, עוד היו אצל יועץ בשם יוסף שש פעמים והוא לא רצה להמשיך. התלוננה שהוא מאוד היה קמצן כלפיה. מכל הנ"ל ביה"ד מתרשם שבודאי הבעל מאוס עליה לחיי אישות, והתרשמות זו גם היתה אצל יועצת הנישואין מ.ס. שכתבה לביה"ד שאין זה המקום לכתוב את דעתנו עד כמה תיאוריה של האשה הם אמת לאמיתה. אלא שלכאורה אין לדון בטענת מאיס עלי כל זמן שהאשה לא אמרה כן המפורש.

והנה חזינא בשו"ת מהר"א ששון [תורת אמת] (סימן קפו) שנשאל באשה שהלכה לאחותה שילדה ובעלה קרא לה בימי חוליו שתבוא ותשמש אותו, ואמרה שאין רצונה לשבת עם בעלה בבית אחד כי שונאת אותו, ויש להסתפק בלשון זה אם חשיב כאילו אמרה מאיס עלי, והביא לשון הרמב"ם (פ"ד מהל' אישות ה"ח), וז"ל:

"האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה היא הנקראת מורדת, ושואלים אותה מפני מה מרדה, אם אמרה מאיסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי, כופין אותו להוציא לשעתו, לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה."

בתחילה כתב המהר"א ששון לדקדק מדברי הרמב"ם דבטענת מאיס עלי צריכה האשה לומר שאינה יכולה להבעל לו מחמת המיאוס, אבל אם לא תהיה טענתה מחמת מיאוס הבעילה, לא היא טענתה מאיס עלי, ואף אם תאמר אני לא רוצה בו כי שנאתיו או לא יקרא עוד בעלי, לא חשיב כטענת מאיס עלי, דאפשר שהשנאה לא תהיה מחמת המיאוס, רק מחמת קטטה ומריבה או דבר אחר. אלא שמהר"א ששון כתב דאפשר גם להיפך דמאיס עלי, הוא פירוש לשנאתיו, איני רוצה בו, וכן משמע ממה שסיים הרמב"ם שאינה כשבויה להבעל לשנוי לה. ודקדק כן מדברי מרן הב"י (סימן עז דף ק"ז): בשם המרדכי שכתב וטענת מאיס עלי היא גם כשהאשה טוענת שהבעל לא היה הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו, ודקדק כך גם מדברי הרא"ש (פ"ה דכתובות סימן לד) שלא צריך שתהיה השנאה מחמת מיאוס הבעילה, וכתב להכריח כך גם מגמ' כתובות. ולבסוף כתב, "המכוון אצלי הוא שכל איני רוצה בו, שנאתיו, לא נקרא עוד בעלי וכו', הוא כמאיס עלי."

הא קמן דס"ל למהר"א ששון דלא בעינן שבדוקא תוציא מפיה "מאיס עלי", אלא גם אם אמרה דבר שמשמעותו שמואסת בו סגי, ולא בעינן דוקא שתאמר בפיה שמואסת בו לענין תשמיש, ולכן כל שאמרה שהיא שונאת אותו, או אינה רוצה אותו כבעל, או שאינה רוצה בו שאינו הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו, הוי כטוענת מאיס עלי, והובא בקצרה בכה"ט (סימן עז סק"ב). וכן חזינא בשו"ת פני משה למהר"ם בנבנישתי ח"א (סימן נה) שהביא דברי מהר"א ששון כדבר פשוט, וז"ל: "אלא כל דאמרה לא בעינא, יהיה מאיזה סיבה שיהיה, מאיס עלי מקריא". וכן חזינא בספר משפט וצדקה ביעקב לגאון רבי יעקב אבן צור ח"א (סימן רפא) שנשאל באשה שלא אמרה מאיס עלי, ולא בעינא ליה ומצערנא ליה, אלא שאינה יכולה לדור עמו מחמת שאמו של הבעל גרמה למיתת אביה, ולכן אין היא והוא יכולים לדור בכפיפה אחת, וכל שכן להתכסות בשמיכה אחת, האם בכה"ג חשיב כטוענת מאיס עלי. והשיב, "אע"פ שבנידון דידן לא אמרה מאיס עלי, כבר כתבנו דלאו דוקא לשון מאיס עלי אלא ה"ה האומרת אינו רוצה בו, שנאתיו, דינה כאומרת מאיס עלי", והסתייע מדברי מהר"א ששון הנ"ל, ושכן כתב המהרש"ל בתשו' (סימן סט) דגם באומרת שאינה רוצה בו מחמת מעשיו הרעים ששותה יין שרף תמיד, ובא שיכור לביתו, אין לך מאיס עלי יותר מזה.

וכן משמע מדברי המאירי כתובות (סוף דף סג) שכתב, וז"ל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ואף לשיטת גדולי המחברים [הרמב"ם] פירשו רבותי כדבריהם דוקא בשטוענת כך מן הדין, ר"ל שאף אנו מכירים בו שהוא ראוי לימאס מחמת רוב פחיתותו והפסד ענינו אם במידות, אם בשאר דברים מכווערים, והדברים מוכיחים שלא בסיבת נתינת עין באחר הוא, הא כל שטוענת כן מחמת עקשות וגאווה והסתלסלות יתר, איך שומעין לה."

משמע מדברי המאירי אף שהאשה לא אמרה במפורש מאיס עלי, מכל מקום אם בי"ד רואה שטוענתיה אמת וראוי לימאס מחמת רוב פחיתותו והפסד ענינו וכו', הוי כאילו אמרה מאיס עלי.

ובאוצר הפוסקים החדש (סימן עז דף ח ע"א) נכתב שדברי מהר"א ששון הובאו גם בספר פני משה ח"א (סימן נה), וכ"כ בשו"ת דברי שמואל (סימן ח), ובשו"ת דברי מרדכי (סימן נה), ועוד.

אלא דחזינא בפסקי דין הרבניים ח"ט (עמ' 181) פסק דין מהרב הגאון צמבליסט שהביא דברי נתיבות משפט להגר"ח אלגאזי (דף ריז. ד"ה ומה שכתב הרמב"ם) שהביא דברי מהר"א ששון הנ"ל, והעיר על זה נתיבות המשפט שיש לחלק באופן אחר, דלהרמב"ם דס"ל דבטענת מאיס עלי כופין אותו לגרש, דקדק וכתב דדוקא באומרת שאינה יכולה ליבעל לו מחמת מאיסותו, אבל אם מאסה בו מפני שהוא מכלה ממונו וכיוצא בזה, אין טענתה מספקת לכופו לגרש. אבל מהר"ם דס"ל דבכל ענין אין כופין לגרש, והיה דן דינא דמתיבתא רק לענין ממונא, בזה סגי שתאמר שלא היה הולך בדרך ישרה, או שהיה מכלה ממונו וכיוצא בזה.

ושם בפד"ר הנ"ל כתבו דמדברי מהר"א ששון לא משמע כחילוקו של נתיבות משפט, וכתבו להוכיח כדברי מהר"א ששון מגמ' כתובות (קט.). ולענ"ד אין ראייה מהתם, והכי מוכח ממהר"א ששון גופיה שכתב שלא מצא ראייה לספיקו הנ"ל, אלא שכתב כן מסברא דנפשיה, ואכמ"ל.

ואנא עבדא אמינא דאף להגר"ח אלגאזי הנ"ל שכתב לחלק בין אמרה במפורש מאיס עלי לאומרת שהוא מכלה ממונו, לא בא לאפוקי היכא דלא אמרה מאיס עלי, אולם מכלל דבריה מוכח שהוא מאוס עליה לתשמיש המטה, שכוונתו לחלק בין סוגי הטענות הגורמות לריחוק, וס"ל דבטענה שהוא מכלה ממונה או שאינו הולך בדרך ישרה, אין בזה הכרח שמואסת בו לקירוב בשר. אולם לעולם מודה הגר"ח אלגאזי היכא שמכלל דבריה מוכח שאינה מסוגלת להיות עמו בקירוב בשר, הוא בכלל טענת מאיס עלי. ומכל מקום המהר"א ששון ומשפט וצדקה ביעקב ומהרש"ל ס"ל דלא בעינא שתאמר מפורש מאיס עלי, אלא סגי בטענה שהיא שונאת אותו, או שהוא שותה לשכרה, וניכר שהוא מאוס עליה לקירוב בשר.

איברא דחזינא בשו"ת צמח צדק חאה"ע (סימן רסב סק"ב) שכתב לדקדק מדברי הרמב"ם הנ"ל דאין כופין את הבעל לגרש אלא כשמאוס עליה, ואינה יכולה להבעל לו מדעתה, ולא כשרצונה להתגרש מאיזה טעם אחר. ע"כ. מכל מקום גם לדברי הצ"צ בנידון דידן הגם שלא אמרה כן במפורש אומדנא דמוכח דמאיס עליה לתשמיש המטה, אלא דגם מהר"א ששון בתחילה כתב לדקדק מהרמב"ם כדברי הצ"צ, ולבסוף כתב דמסיפא דהרמב"ם אפשר דאפי' בשנאויה לה, שפיר חשיב טענת מאיס עלי.

ובספר אוצר הפוסקים (סימן עז דף קז ע"ד) הובאו דברי הגר"ש מטאלון בשו"ת בצל הכסף ח"ב (סימן י) שהסכים עם דברי מהר"א ששון דטענת מאיס עלי, היא לאו דוקא בטענת במפורש דמאיס עליה לתשמיש המטה. ועל כל פנים כדברי הצ"צ הכי משמע מדברי תוס' ר"ד כתובות (סד.) שכתב כיון שבעלה מאיס בעינה, אנוסה היא בדברי ולא מדעתה עושה כן, ואפילו אשה כשרה אי אפשר להבעל לשנאויה לה, ואע"פ שאין מום ניכר בו. והכי משמע גם מתשו' הרשב"א (סימן קלה) המיוחסות לרמב"ן דמאיס עליה, היינו מתשמיש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מכל מקום בנידון דידן אנן סהדי שלאחר כל טענותיה של האשה והשתדלותה לשלום בית כפי בקשת ביה"ד הגם שהיה נגד רצונה, וחוסר השתדלות הבעל, בודאי במצב כזה כבר מאיס עלה לתשמיש.

ולכן בנידון דידן הגם שלא אמרה במפורש מאיס עלי, מכל מקום מדבריה והטענות הקשות שאמרה כנגדו והאיומים שטענה שאמר לה, וכן הדברים הקשים שאמר בפני ביה"ד וכנ"ל, מוכח בודאי שהאשה מואסת בו ואינה יכולה להתקרב אליו, והוא בכלל דברי המאירי הנ"ל שאנו מכירין בו שהוא ראוי לימאס מחמת רוב פחיתותו והפסד ענייניו אם במדות אם בשאר דברים מכוערים, ובוודאי שבית הדין אינו חושש כלל שמא עיניה נתנה באחר.

(ב.) בטענת מאיס עלי, האם בעינן דוקא שהבעל תבע את אשתו בבי"ד שהיא מורדת, והאשה משיבה מאיס עלי.

בשו"ת הרמ"א (סימן צו) תשובה מהרב הגאון אליעזר אשכנזי באשה שנישאה לאיש, ולאחר שנה נמצאת גניבה בידו, ואחר זמן נתפס בענין זיוף חותם המלכות, ותבעה האשה שיגרשנה הואיל ומאיס עלה על פי דרכו ופרי מעלליו, דאינו כבוד לא לאביה ולא לה לשהות עמו. ושם הביא מחלוקת הרמב"ם ויתר רבוותא אם כופין על הבעל לגרש בטענת מאיס עלי. וכתב ליישב קושית ר"ת בתוס' כתובות (סג: ד"ה אבל) על הרמב"ם ודעימיה דס"ל דבטענת מאיס עלי כופין אותו לגרש, דהא איכא למיחש שמא עיניה נתנה באחר, כשם שחששו חז"ל בגמ' נדרים (ז:): באומרת טמאה אני לך שמא עיניה נתנה באחר, דלכן כתב הרמב"ם (פ"ד מהל' אישות ה"ח) וז"ל: "האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה היא הנקראת מורדת, ושואלין אותה מפני מה מרדה, אם אמרה מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי כופין אותו להוציא לשעתו". הרי שלא כתב הרמב"ם לכופו לגרשה אלא שהבעל תובע, ושואלין לה, והיא משיבה ואומרת שמחמת שמאיס עלה היא מרדה, ולעולם אם האשה תבעה גירושין בטענה דמאיס עלי, גם לרמב"ם חיישינן שמא עיניה נתנה באחר.

ולפי"ז בנידון דידן שהאשה הגישה תביעה לביה"ד לגירושין, וביה"ד מפרש כל תלונותיה כטענת מאיס עלי וכנ"ל, יש לומר דאינה נאמנת שמא עיניה נתנה באחר.

ובשו"ת דבר אליהו (סימן עג עמ' 140 ד"ה וגם) הוכיח כן גם מדברי הה"מ שם (ה"ט) דאם תבעה גט לאחר פירוד י"ב חודש כופין הבעל לגרשה, אולם אם באה מיד לפני בית הדין חיישינן שמא עיניה נתנה באחר. אלא שכתב לדקדק מדברי התוס' כתובות (סג: ד"ה אבל) דגם לשיטת האומרים דכופין אותו להוציאה, היכא שיוצאת בלא כתובה, לא חיישינן שמא עיניה נתנה באחר, מבואר דאפי' כשבאת לתבוע שיגרשנה שומעים לה. ולפי"ז בנידון דידן שלא תבעה כתובה, עכ"פ לדברי התוס', הגם שהאשה תבעה את הגירושין, יכולה לטעון מאיס עלי, ולא חיישינן שמא עיניה נתנה באחר.

אלא שבספר אוצר הפוסקים (סימן עז דף קח ע"ד) כתבו שהרב יחזקאל מהמבורג שהובא בשו"ת עטרת צבי (אחרי סימן יא) כתב שכל דברי מהר"א אשכנזי דחוקים, וכן כתב המחבר שם (כב ע"ד) שמדברי הה"מ בדעת הרמב"ם מוכח דלא כמהר"א אשכנזי, וכ"כ בספר ישא ברכה (קכט ע"ב), וכן מוכח מתשו' חכמי פרובינצא (סימן עב) תשו' הריב"ם דהא דלא חיישינן לרמב"ם שמא נתנה עיניה באחר, הוא בשאין קוראות תחילה ערער על הבעל וטוענות תחילה מאליהן אלו הטענות, אבל היכא שהבעל קרא חמס עליה ומתחיל בטענה, ולאחר שאלה היא טוענת מאיס עלי, חיישינן שמא עיניה נתנה באחר. וידויק עוד בפסקי דין הרבניים ח"ו (עמ' 347) מהגר"ש ישראל ז"ל דכל שלא הזכירה כלל תביעת הכתובה, אין חשש שעיניה נתנה באחד, ורק היכא שיש לחוש שעיניה נתנה באחר, דינה כמורדת ולא כטוענת מאיס עלי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובנידון דידן אין חשש כלל לפני ביה"ד שענינה נתנה באחר, אלא כל מה שאמרה בפני ביה"ד היה ניכר שהביעה את מרת נפשה וצער, ובפרט שהשתדלה ללכת איתו פעמים רבות והבעל לא רצה להמשיך, ולכן הגם שהאשה הגישה את תביעת הגירושין, ולבסוף גם ויתרה על כתובתה שהיתה מאתיים זקוקים, שפיר דמי להחזיק טענת האשה כטענת מאיס עלי, וכדלקמן.

(ג.) בטענת מאיס עלי האם כופין הבעל לגרש או מחייבים אותו, או מצוה עליו לגרש, או שאין אומרים לו כלום, ולמ"ד מצוה עליו לגרש, האם עכ"פ נוהגים בו הרחקות דר"ת.

איתא בגמ' כתובות (סג:) דמורדת דתנן במתני' (סג.) דפוחתים לה מכתובתה, היינו דאמרה בעינא ליה ומצענא ליה, ובזה כופין אותה להשאר תחת בעלה, ומכריזים עליה ד' שבתות. אולם אם אמרה מאיס עלי, אמימר אמר דלא כייפינן לה להשאר תחת בעלה, ומר זוטרא אמר דכפינן לה להשאר תחת בעלה. ופליגי רבוותא בהא דאמר אמימר דבאומרת מאיס עלי דלא כייפינן לה, האם עכ"פ כפינן לבעל לגרש.

הרמב"ם (פי"ד מאישות ה"א) כתב דאם אמרה מאסתיהו ואינה יכולה להבעל לו מדעתה, כופין אותו להוציא לדעתו, לפי שאינה כשבויה להבעל לשנוי לה, ותצא בלא כתובה כלל. וכתב הרא"ש כתובות (פ"ה סימן לד) שכן דעת הרשב"ם, וכ"כ הטור (סימן עז ס"ב) בשם הרשב"ם. ובשו"ת יביע אומר ח"ג חאהע"ז (סימן יח אות ה) כתב שכן דעת רבינו יהודה בתוס' גיטין (פד. ד"ה הכא בדידה), וכ"כ הריטב"א כתובות (סג:) בדעת רש"י, וכ"כ המרדכי כתובות (ס"פ אע"פ), וכ"כ בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (ס"ס תקמו) בשם רש"י, וכ"כ הסמ"ג (לאוין פא), ובשו"ת התשב"ץ בשו"ת חוט המשולש בטור השלישי למהר"א אבן טוואה (סימן לה) הוסיף וכתב שכן דעת הראב"ד.

אלא דפליגי רבוותא בדעת הרמב"ם ודעימיה דבטענת מאיס עלי דכופין הבעל לגרשה, האם מיירי דוקא בנותנת האשה אמתלא לדבריה. מרן הב"י (שם) הביא דברי הגמ"י (פי"ד מאישות אות ה) בשם התוס' כתובות (סג: ד"ה אבל) ובשם מהר"ם מרוטנבורג שאף לדברי האומרים דבטענת מאיס עלי כופין להוציא, היינו דוקא בנותנת אמתלא לדבריה, וטענה הנראית למה הוא מאוס עליה, הלא"ה לא מפקינן לה, וכן כתבו המרדכי (סימן רצ) והרא"ש (ס"ס לה) בשם מהר"ם. ובהמשך דברי הבית יוסף (שם) הביא תשו' הרשב"ש (סימן צג) שכתב באשה שטענה שקודם נישואין היתה מואסת בו, ואמה השיאתה בעל כרחיה, דנראה דאפי' לאומרים שאין כופין בטענת מאיס עלי יודו בזה, שמה שאמרו שלא לכוף, הוא משום דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר, אולם אם הדבר מפורסם שבעל כרחיה נישאת לו, נסתלקה חששא זו, דהא ה"ר מאיר כשהיתה נותנת האשה טענה ואמתלה לדבריה למה הוא מאוס עליה היה כופה לגרשה, אלא שלענין מעשה לא היה הרשב"ש מיקל בכך. הרי משמע מדברי הרשב"ש, שלדעת הרמב"ם כופין הבעל לגרש אשתו כשטוענת מאיס עלי על אף שלא נתנה אמתלא.

וכן כתב מרן הראש"ל הרב הגאון עובדיה יוסף ז"ל בשו"ת יביע אומר ח"ג (סימן יח) לדקדק מתשו' הרשב"ש הנ"ל, והביא דבספר נתיבות משפט להגר"ח אלגאזי (דף ריג סוע"ד) כתב לתמוה על הרשב"ש, שהרי האומרים שכופין בטענת מאיס עלי לא אמרו אלא כשיש אמתלא והוכחה לדבריה. וכתב הרב ז"ל לבאר דברי הרשב"ש, דהרמב"ם ס"ל שכופין בטענת מאיס עלי אף שלא נתנה אמתלא לדבריה, וכדמשמע מפשט לשונו של הרמב"ם לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנאוי לה. וכן כתב התוס' רי"ד כתובות (סד.), וז"ל: "אבל אמרה מאיס עלי, אנוסה היא בדבר ולא מדעתה עושה כן וכו', ואע"פ שאין שום מום ניכר בו, וזה דומה לאדם שאינו יכול לאכול מאכל השנאוי לו ונתעב עליו". וכ"כ הרשב"א בתשו' המיוחסות לתשו' הרמב"ן (סימן קלח) האומרת מאיס עלי אינה צריכה לתת טעם ואמתלא לדבריה מפני מה הוא מאוס בעיניה, אלא שהרשב"א כתב כך לענין ממון. וכן כתב בשו"ת פרי צדיק (סימן ב) בדעת הרמב"ם שאין האשה צריכה ליתן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אמתלא לדבריה, ולקמן (סימן יט אות טו) כתב כך בשם המהריב"ל ח"ג (סימן יד), אלא שבמאירי כתובות (סג:) מבואר דלדעת הרמב"ם בעינן שתתן אמתלא לדבריה, ושכן כתב בשו"ת מהרימ"ט ח"ב (חאה"ע סימן מ).

ובספר אוצר הפוסקים (סימן עז עמ' 217-221) הביאו מחלוקת הפוסקים בדעת הרמב"ם, ומכלל הפוסקים דס"ל דגם לדעת הרמב"ם בעינן שתתן אמתלא לדבריה, כך כתב המהרשד"ם חיו"ד (סימן קמ), וכ"כ בספר ידי אליהו (תיקון נה), וכ"כ בספר פרי תבואה (סימן נ ד"ה ולענין), וכ"כ בספר ישא ברכה (דף קכט ע"ג), וכ"כ בספר יד שלמה (דף כד ע"ג), וכ"כ בשו"ת מהרי"ט ח"ב (סימן מ), ויש להוסיף שכן מוכח מדברי הגראי"ה קוק בשו"ת עזרת כהן (ריש סימן נו). ומאידך בכלל הפוסקים דס"ל בדעת הרמב"ם שאין צריך שתתן אמתלא, כן כתב בנתיבות משפט (דף ריז ע"ג), ושכן מבואר במהרי"ק (שורש קב), וכ"כ בשו"ת ויאמר יצחק ח"א (סימן ככו), וכן מבואר בשו"ת התשב"ץ בשו"ת חוט המשולש בטור שלישי (סימן לה), וכ"כ בספר מקור ברוך (סימן יז) וכ"כ בשו"ת מהר"ם גאויזון (סימן מב), וכ"כ בספר נעות המרדות (פ"א עמ' ה), וכ"כ בספר עבודת השם (סימן כט), וכ"כ בשער המלך (פ"ט מאישות הט"ו), וכן מוכח מדברי הר"ן והריטב"א שהקשו על דברי הרמב"ם שלא הנחת בת לאברהם אבינו תחת בעלה כשיתנו עיניהם באחר, ואת"ל שלדעת הרמב"ם אין כופין אא"כ נתנה אמתלא, אין מקום לקושיא זו. וכ"כ להוכיח כן בשו"ת היכל יצחק ח"א (סימן ב).

ויעויין עוד לקמן בעזה"י דפעמים שהאמתלא מבוררת וגלויה לכל, ואף לחולקים על הרמב"ם יש לכפותו בנתינת הגט.

אולם מאידך, התוס' כתובות (סג: ד"ה אבל) הביאו דברי ר"ת שכתב להקשות על היש מפרשים דס"ל דכופין את הבעל לגרש שהרי יש לחוש שמא עיניה נתנה באחר, אלא שדחה זאת שהרי בטענת מאיס עלי יוצאת בלא כתובה, ובאומרת טמאה אני לך יוצאת עם כתובה. ועכ"פ הכי ס"ל לר"ת דאין כופין אותו לגרש, וכ"כ התוס' שם בשם ר"ח. וכ"כ הטור (שם) בשם ר"ת והרא"ש.

וכתב מרן הב"י (שם) בשם הרא"ש בתשובה (כלל מג סימן ו) אע"פ שהרמב"ם ס"ל שכופין את הבעל להוציא, ר"ת ור"י חולקים עליו, וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא למה נכניס ראשינו בין הרים גדולים לעשות גט מעושה שלא כדין ולהתיר אשת איש, ועוד כי בעוונותינו בנות ישראל הן פרוצות בזמן הזה, ואיכא למיחש שמא עיניה נתנה באחר, וכל המעשה בטענה זו מרבה ממזרים בישראל, אולם אם כבר נעשה מעשה אם סמכו על הרמב"ם, מה שעשו עשוי. וכן כתב הרשב"א בתשו', וכ"כ הרב המגיד (פי"ד מאישות ה"ח) שכבר פשטה ההוראה בכל ארצותינו שלא כדברי הרמב"ם שאין כופין את האיש לגרש, והוסיף הה"מ ולא עוד אפילו היה הדין כדבריו היה ראוי לגדור בזה משום פרוצות ומשום קלקול הדור שלא תהא אשה נותנת עיניה באיש אחר ומפקעת עצמה מבעלה. וכ"כ הריב"ש בתשו' (סימן קד). ובשו"ת התשב"ץ בשו"ת חוט המשולש למהר"א אבן טוואה בטור השלישי (סימן לה) כתב שכן דעת הרמב"ן והר"ן והנמשכים אחריהם.

והנה בשו"ת התשב"ץ בשו"ת חוט המשולש בטור השלישי (סימן לה) למהר"א אבן טוואה כתב שבטענת מאיס עלי יש שבע דעות, ובדעה השניה הביא דעת הרמב"ם ודעימיה, ובדעה השלישית הביא דעת ר"ת והרמב"ן והרשב"א הנ"ל. ובדעה השישית הביא דעת מהר"ם מרוטנבורק שאם נתנה אמתלא לדבריה כופין אותו לגרש. וסיים בדעת השביעית שהיא דעת התוס' שאע"פ שאין הדין נותן לגרש בטענת מאיס עלי, מכל מקום אם נתנה אמתלא שהיא גלויה ומפורסמת וידועה לעין כל, שבזה תו ליכא חששא שנתנה עיניה באחר, כופין הבעל לגרש הואיל שהכל רואים שהאמתלא שנותנת היא אמת, ולא נשאר מקום לשום חשד.

וכל זה לדינא דגמ', אלא שהרי"ף כתובות (כו. בדה"ר) כתב וז"ל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"הדין הוא דינא דגמרא אבל האידינא כבי דינא דמתיבתא הכי דייני במורדת
כד אתיא ואמרה לא בעינא ליה להאי גברא ניתיב לי גיטא, יהיב לה גיטא
לאלתר, ואי תפסה מידי מכתובתה מפקינן לה מינה."

דברי הרי"ף הובאו בטור (סימן עז ס"ב), אלא שמרן הב"י (שם) הביא תשו' הרא"ש (סימן ח)
שכתב:

"ראיתי לרבותינו חכמי אשכנז וצרפת מתרחקים עד הקצה האחרון בכל מיני
הרחקות כפיית האיש לגרש בעסק מרידת האשה, כי נראה להם דברי רבינו
תם וראיותיו עיקר. ואף אם היו הדברים מוכרעים צריך אדם להרחיק עצמו
מספק אשת איש ומלהרבות ממזרים בישראל, ואם ראו בדורות שהיו אחר
חכמי התלמוד בימי הגאונים בשיבות של בבל שהיה צורך של שעה בימיהם,
ולעשות גדר וסייג ותקנו שיגרש האיש את אשתו בעל כרחו כשהיא אומרת
לא בעינא לגבראי, כדי שלא תתלה עצמה בגוי ותצאנה בנות ישראל לתרבות
רעה, וסמכו על זה, כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, אותה תקנה לא פשטה
בכל הארצות. ועוד אני אומר שהגאונים שתקנוה היה לפי הדור ההוא שהיה
נראה להם לפי צורך השעה בשביל בנות ישראל, והאידינא נראה הענין בהיפך,
בנות ישראל בדבר הזה שחצניות הן, ואם תוכל האשה להפקיע עצמה מתחת
בעלה באומרת לא בעינא ליה, לא הנחת בת לאברהם אבינו תחת בעלה, על
כן טוב להרחיק הכפייה."

וכ"כ הרשב"א בתשובה שאותה תקנה לא פשטה בארצות, ואין אנו דנים בה.

ובשו"ת התשב"ץ בשו"ת חוט המשולש הנ"ל הביא דברי הרי"ף הנ"ל, ושכן כתבו רב שרירא
גאון ורב האי גאון ומנהג זה תיקנו גאוני הישיבות של בבל, ונהגו במנהג זה יותר משלש מאות
שנה, ושכ"כ בהגהות אשרי כתובות (פ"ד סימן לד) בשם רבינו גרשום מ"ה.

ומרן הראש"ל הרב הגאון עובדיה יוסף ז"ל בשו"ת יבי"א ח"ג חאהע"ז (סימן יח) הביא דברי
הרא"ש והרשב"א הנ"ל, ומאידך הביא דברי הרמב"ן במלחמות (פ' אע"פ) ובחי' כתובות (סג):
דלפי מה שכתב הרי"ף, תקנה זו היתה לדורות, וכ"כ האור זורע (סימן תשנד) דאפי' אין לה טענה,
אם היא מורדת על בעלה ואינה חפיצה בו, אע"פ שמכח ההלכה אין לנו לכופו, מ"מ גאוני
הישיבות של בבל רבנן סבוראי שהיו אחר ההוראה תקנו שיכופו את הבעל ליתן גט מיד למורדת,
וכ"כ בה"ג. וכ"כ השלטי גיבורים כתובות (סג): בשם הרי"א"ז דתקנה זו פשטה בכל ישראל, ואין
לזוז מתקנתן.

ולענין הלכה, כתב מרן השו"ע (סימן עז ס"ב) וז"ל:

"האשה שמנעה בעלה מתשמיש היא הנקראת מורדת, ושואלים אותה מפני
מה מרדה, אם אמרה מאסתיהו ואיני יכול להבעל לו מדעתי, אם רצה הבעל
לגרשה, אין לה כתובה."

וכתב החלקת מחוקק שם (סק"ה): "דלא כדעת רשב"ם והרמב"ם דבטענת מאיס עלי כופין
אותו לגרש, ועיין במ"מ מש"כ על דברי הרמב"ם דאין נוהגים כמותו, ואף אם נשאת בגט של
כפיה תצא."

וכ"כ הב"ש שם (סק"ז) דלדעת השו"ע אין כופין אותו להוציא, ודלא כרמב"ם והרשב"ם, וכ"כ
בביאור הגר"א שם (סק"ה), וכ"כ בבאר הגולה (סק"ו). וכ"כ בשו"ת משפטי עזיאל ח"ז (סימן קיה,
עמ' תקנה) שדעת מרן השו"ע כרעת ר"ת, ואפי' נתנה אמתלא לדבריה לא מהני. וכ"כ בשו"ת ציץ
אליעזר ח"ד (סימן כא) בדעת הטור והשו"ע. וכן כתב הרב הגאון יהושע מאמאן בשו"ת עמק יהושע
ח"ג חאה"ע (סימן לב), והוכיח כן שהרי מרן הב"י הביא דברי הגמ"י בשם התוס' והר"מ שגם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לרמב"ם אין לכוף הבעל בנתינת גט אלא כשהאשה נתנה אמתלא לדבריה, נמצא שלחולקים על הרמב"ם אפי' נתנה אמתלא לדבריה לא מהני, והרי מרן השו"ע סתם כדעת החולקים על הרמב"ם. וכ"כ שוב בח"ד (סימן יג) דבטענת מאיס עלי אין כופין הבעל אפי' בדברים, אלא רק אם רצה הבעל מרצונו לגרש, יגרש. ואם האשה נשארת במרדה במה שטוענת מאיס עלי, מתירים לו לישא אשה אחרת.

זאת ועוד, גם מדברי הרמ"א משמע שאין כופין את הבעל לגרש את אשתו בטענת מאיס עלי, שהרי כתב בסימן עז (ס"ג) וז"ל:

"ויש אומרים דכל זה [היינו בין בטוענת מאיס עלי ובין בטוענת בעינא ליה ומצערנא ליה] באינה נותנת אמתלא וטעם לדבריה, אבל בנותנת אמתלא לדבריה, כגון שאומרת שאינו הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו וכיוצא בזה, אז דיינינן לה כדינא שתקנו הגאונים ונקרא דינא דמתיבתא, שהבעל צריך להחזיר לה כל מה שהכניסה לו בנדונייתא וכו', ואין כופין אותו לגרש ולא אותה להיות אצלו."

וכתב בביאור הגר"א (סקל"ד) שהוא מדברי הרא"ש שאין כופין אותו לגרש.

אלא דלכאורה מדברי הרמ"א יו"ד (סימן רכח ס"ס כ) משמע דבטענת מאיס עלי חייב הבעל להוציא. ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ה (סימן כו אות ד) הביא דברי הנודע ביהודה קמא חיו"ד (סימן סח) שהביא ראיה מדברי הרמ"א הנ"ל בטענת מאיס עלי אם נשבעה לבחור להתחתן בו ומאסה בו שאין צריכה דעתו כדי להתיר שבועתה, ולא העיר הנוב"י דלית הלכתא הכי, ואכמ"ל.

ובספר אוצר הפוסקים החדש (סימן עז דף כא ע"ב) הובאו דברי רבים מהאחרונים שכתבו שאין כופין הבעל בטענת מאיס עלי, וכ"כ בשו"ת מהרי"ל החדשות (סימן קפט), וכ"כ בשו"ת מהרי"ק (שורש סג וקב), וכ"כ בשו"ת בנימין זאב (סימן קטז), וכ"כ בשו"ת מהר"י בירב (סימן מא), וכ"כ בשו"ת הרדב"ז ח"א (סימן רה), וכ"כ בשו"ת מהרלב"ח (סימן לו), וכ"כ בשו"ת מהרש"ל (סימן מא), וכן הוא בפסקי דין הרבניים ח"ז (עמ' 5) ודקדקו כן מדברי הרשב"א והרמ"א. וכ"כ בפד"ר ח"יב (עמ' 114), וכ"כ הגר"ח צמבליסט בירחון ישורון ח"א (עמ' תצט) שלמעשה נהוג שאין אף לחייב הבעל לגרש את אשתו בטענת מאיס עלי, ורק משדלים אותו ליתן גט.

אלא שרבים מהפוסקים סמכו בזה על דברי מהר"א אבן טוואה בשו"ת התשב"ץ בחוט המשולש (טור שלישי סימן לה בסוף התשובה) שכתב וז"ל:

"עוד ראיתי לכתוב פרט אחד בענין זה, עם היות שאין צריך עוד שום טעם לנדון זה, לא חשתי עצמי מלכתבו. והוא כי אפי' לדעת האומרים שאין לכפות על הגט אלא באותם שהזכירו חז"ל כפייה, מכל מקום ראיתי שהם עצמם מתירים לכתחילה לכוף כשיראה להם שהענין צריך לכך, שהרי כתב הרא"ש בתשובה הביאה הטור ז"ל (סימן קנד) וז"ל, אשה שנתיראה מבעלה שילך לארץ אחרת ושואלת שיגרשנה או ישבע לה שלא ילך, והשיב הרב ז"ל שאם הוא רוצה לילך, ישביעוהו שלא ילך או יכפוהו לגרש קודם שילך. הנה משום חשש דשמא ילך ויתעכב דן הרב שיכופו אותו לגרש, ועל תשובה זו סמכו הריב"ש ז"ל וא"ז הרשב"ץ ז"ל ובנו ז"ל ועשו מעשה, וגם הרשב"א ז"ל כתב בתשובה מי שמצער את אשתו ומשליכה מביתו כופין אותו להוציאה בגט, וכן א"ז הרשב"ץ ז"ל בשו"ת התשב"ץ ח"ב (סימן ח) נשאל על איש שמצער את אשתו הרבה עד שמאסה אותו מרוב הקטטות והמריבות, והכל יודעים שהוא קשה, וגם שהוא מרעיבה וכו', והשיב קרוב הדבר שיוציא ויתן כתובה כדקיימא לן לחיים ניתנה ולא לצער וכו', ואפילו מדיר את אשתו בדברים שאינם לה כל כך צער, קי"ל יוציא ויתן כתובה כדאיתא בהמדיר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בכמה מקומות, דוק ותשכח, כל שכן בצער תמיד כזה שיוציא ויתן כתובה דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת, ואע"פ שבאומר אינו זן ואינו מפרנס כתב הריא"ף ז"ל (כתובות לו). דלא יוציא ויתן כתובה, התם אפשר בתקנה דעד שיכפוהו לגרש, יכפוהו לזון, אבל זה מעוות לא יוכל לתקון, דטוב פת חרבה ושלוחה בה וכו', וטוב ארוחת ירק וכו', ויותר קשה המריבה מחסרון המזונות, ואיזה טובה יש לאשה שבעלה מצערה כל יום במריבה, ויכולים לכוף אותו להוציא, קל וחומר מבעל פולפוס, דהשתא מפני ריח הפה כופין, מפני צער תמיד מר ממות לא כל שכן. וגם יש פוסקים באומר איני זן שכופין אותו להוציא והמרעיב אותה הוא בכלל זה. וההפרש שיש בין יוציא ויתן כתובה לבין כופין אותו להוציא, דכשאמרו יוציא ויתן כתובה, אין כופין אותו לגרש, אלא מגבין לה כתובתה, ואם גירש מעצמו מוטב, ואם לא קרינן ליה עברין, וכשאמרו כופין עושים כל כפייה אפי' בשוטים, ואע"פ שיש בתשובות גדולי חכמי האחרונים ז"ל שאין כופין בזה כלל, לאו קטלי קני באגמא אנו, ומילתא דתליא בסברא אין לדיין אלא מה שעניו רואות.

ע"כ מדברי התשב"ץ.

והמשיך מהר"א אבן טוואה:

"הנך רואה שהרא"ש ז"ל והטור ז"ל והרשב"א ז"ל והריב"ש ז"ל וא"ז הרשב"ץ ז"ל הם רוב בנין ורוב מנין מהמחמירים שלא לכוף בגט, והרי כולם הסכימו במה שנראה להם לפי אותו נדון לכוף, מר מחמת חשש שילך לעיר אחרת שלא מרצונה, ומר מחמת שמצערה ומשליכה מביתו, ומר מחמת מחלוקת קטטה ורעבון. העולה מדבריהם ז"ל שאפילו לדעת הסוכרים שלא לכוף, אם יש צורך שעה בכפייה יכופו, דאין לדיין אלא מה שעניו רואות, ומזה יש ללמוד לכמה דברים אחרים שאם יארעו יש בהם כדי להתיר הכפייה לכולי עלמא, ובלבד שתהא כוונת הדיין לשם שמים, ויחקור על הדבר כראוי."

וכן חזינא לכמה מגדולי הפוסקים שסמכו על דברי מהר"א אבן טוואה לכוף את הבעל לגרש את אשתו, וכמבואר בשו"ת משפטי עזיאל ח"ז (סימן קיב) שלאחר שהביא שיטות הראשונים הנ"ל והכרעת מרן השו"ע, דמשמע מינה שאין לכוף את הבעל בטענת מאיס עלי, מכל מקום כתב וז"ל: "אבל כמוהר"א טוואה פתח לנו פתח להרשות בית הדין לכוף את הבעל לגירושין לפי ראות עיניהם", והביא התשובה הנ"ל. והוסיף וכתב וכן ראיתי למרן הגאון הראש"ל יש"א ברכה זצוק"ל בשו"ת מעשה איש חאה"ע (סימן א) שסמך על תשובה זאת, ואסיק לדינא שהדבר תלוי לפי ראות עיני הדיינים היושבים על מדין. אלא שהרב משפטי עזיאל כתב שדברי מהר"א אבן טוואה מיירי שהבעל הוא הגורם למרידת אשתו בטענת מאיס עלי, כגון שרוצה לעגן את אשתו, או שמצער ומגרשה מביתו, או שמכה אותה ורב איתה בקטטות תמידיות, משא"כ אם אין הבעל הגורם בודאי שאין לכופו.

עוד חזינא מה שכתב הגרי"א הרצוג בשו"ת היכל יצחק ח"א (סימן א-ב) לחזק שיטת הרמב"ם וליישב קושיות הראשונים עליו, וכתב הגם שהרא"ש כתב לחלוק על הרמב"ם מכל מקום הרא"ש גופיה בתשו' (כלל מג) כתב במחלוקת הרמב"ם ור"ת ור"י למה נכנס ראשנו בין הרים גדולים, וכל זה להבא, "אבל לשעבר אם סמכו על רבינו משה ז"ל מה שעשה עשוי". וכתב הגרא"ה אם היה סבור הרא"ש ששיטת הרמב"ם דחוויה בעיניו לא היה פוסק דלשעבר מה שעשה עשוי, ועוד שהרא"ש גופיה בתשו' (כלל לה) בארוסה שנתקדשה בטבעת שאולה וכן קידשה בנכל ובתרמית, כופין אותו לגרשה בטענת מאיס עלי. עוד כתב להוכיח כן מתשו' הרמ"א (סימן עז) במעשה דומה למעשה דהרא"ש הנ"ל באחד שקידש נערה בנכל ובתרמית שכופין אותו לגרש, וזה כדעת הרמב"ם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שו"ר גם בשו"ת ציץ אליעזר שכתב קונטרס בדין מורדת במציאות של תקופתנו, והיינו בתקופה הסמוכה לעלייה ההמונית של רבים מעדות המזרח לארץ ישראל, ופעמים שהיו משיאין נערה קטנה לאיש מבוגר, והיתה הנערה תובעת גירושין בטענה דמאים עלי. וכתב שדיני מורדת היא ים גדול רחב ידים, וכבר כתב בשו"ת מהר"ח או"ז (סימן קנה) כד הוינא בשמעתתא דמורדת לא מסיקנא מיניה אפילו כדמסיק תעלא מבי כרבא, והביא דבר הרמב"ם והרא"ש והמ"מ הנ"ל, וכתב דעכ"פ עלינו למשכוני נפשין למצוא תקנה לבנות ישראל העלובות. והביא תשו' המהר"א אבן טוואה הנ"ל, והוסיף להסתייע מתקנת הגאונים הנ"ל דבטענת מאיס עלי כייפינן ליה לבעל שיוציא ויתן כתובה, שהרי אין בנות ישראל הפקר שיהיו משועבדות ליבעל למי שמאיס עליהם, וכ"כ המרדכי כתובות (סימן תפו). והגם שהרז"ה בכתובות (שם) כתב דתקנת הגאונים היתה רק תקנה לשעה, מכל מקום הרמב"ן המלחמות (שם) השיב על דבריו שמדברי הרי"ף מוכח שהתקנה היתה לדורות, והיתה תקנה זו נהוגה חמש מאות שנה, וכ"כ בשו"ת מהר"ח או"ז (סימן קנז) שרבינו ישעה מטראני כתב שגאוני השיבות רבנן סבוראי תקנו שיכופו את הבעל, וכ"כ בה"ג ורבינו האי רוב שרירא גאון, ואין לזוז מתקנה זו, וכ"כ הרי"ף, ואין מי שיוכל לעקור תקנת ביה"ד הגדול שבבבל. ובפרט אם האשה נותנת אמתלא לדבריה בזה גם התוס' ומהר"ם מרוטנבורג מסכימים להתיר לכוף הבעל לגרש.

והסתייע שוב מדברי הרשב"ש הנ"ל, שבנתנה אמתלא לדבריה אף המהר"ם מרוטנבורק היה מסכים להתיר לכוף את הבעל לגרש. והגם שהבית יוסף כתב שהרשב"ש לענין מעשה לא היה מיקל בכך, אבל בספר אבני האפוד על אבה"ע מביא בשם ספר אליהו רבה בתשו' (סימן יג) דאע"ג דהרשב"ש לא כתב אלא להלכה, מ"מ דיינו שהרשב"ש דעתו כך להלכה, וכ"כ בשו"ת צל הכסף שיש לסמוך על הוראה זו, ושלפי דעתו גם מוהר"א מונסון ומהרי"ט שהובאו בכנה"ג בהגב"י סברו וקבלו סברת הרשב"ש.

עוד הוסיף להסתייע מתשו' נכדו של התשב"ץ בשו"ת יכין ובוועז ח"ב (סימן מד) שכתב, "מאחר והאיש הוא רע מעללים כאשר נודע טבעו וקושי רוחו, והיה מקניט אותה ומצערה, קרוב היה הדבר שיוציא ויתן כתובה, דקי"ל לחיים ניתנה ולא לצער ניתנה". וסיים, שמכל האמור יש כר נרחב לדון בדבר כפייה לגרש במקום שישנו בטענת המאיס עלי אמתלא מבוררת, וביה"ד רואה צורך השעה לכוף את הבעל לגרש כדי שלא תצא לתרבות רעה. ודבר זה גם רמוז ברמ"א (סימן עז ס"ג) שכתב שאפילו במקום שכופין אותו לגרש במורדת, אם מתה קודם שגרשה, יורש אותה, דאין ירושתה נפקעת אלא בגירושין. וכתב הח"מ שם (סקכ"ח) שכוונת הרמ"א על המקומות שנוהגים ע"פ הפוסקים דס"ל דבמאיס עלי כופין את הבעל לגרש, וכ"כ הגר"א שם (סקל"ח).

אלא שכתב שעל אף הכל יש עדיין מקום לדיין לומר מה לי ולצרה הזאת להכניס ראשי בין הרים גדולים, וליכנס לחשש גט מעושה וכטענת הרא"ש. לכן כדי להניח את הדעת, יש אפשרות לכוף את הבעל בחיוב מזונות מבלי לחייב את האשה לשבת תחתיו, וכ"כ הבית מאיר (סימן קנד ס"א) שהמתנכר שלא לכפותו על הגט, יש לכפותו על חיוב מזונות ופרנסה או לשלם הכתובה והנדוניא, עד שמכח זה ירצה בעצמו לגרש, ובזה אין חשש, והגם שהפ"ת שם כתב בשם התורת גיטין דבכה"ג חשיב גט מעושה, מ"מ בנידון דידן יש לסמוך על המתירים. ודומה לזה כתב בשו"ת פרי צדיק (סימן יז) באשה שמרדה על בעלה בטענת מאיס עלי כי בעלה נאבד ממנו מאור עיניו ב"מ, והעלה שהבעל חייב לגרשה, אלא שאין בידינו לכופו לגרש, מ"מ גם אין בידינו לכופה לשבת תחתיו, ותטול כתובתה מושלם זולת התוספת, והבעל חייב במזונותיה כל זמן שלא גירש, כיון שהעכבה מצידו, ומעין זה כתב המהרי"ט ח"א (סימן קיג) בבעל שנעשה נכפה שתלך ותדור בבית אביה, וכל זמן שלא יגרשנה חייב במזונותיה, וכ"כ בספר מור ואהליות אהע"ז (סימן ע), וסיכס

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שראוי לקבוע בזה הלכה ברורה בכל בתי הדין בארץ כדי שלא נהיה בהלכה זאת בבחינה של עשיית אגודות אגודות.

וחזר ושנה לחזק תשו' הנ"ל בספרו ח"ה (סימן כ"ו) והסתייע מתשו' המהרש"ם ח"ג (סימן צג) וסיים וז"ל:

"ובהעריכנו מערכה מכל מערכה גם כת האריות השניה הזאת אשר בחלק אחד צועדים בראש רבנן סבוראי שהיו סמוכים לחכמי התלמוד והגאונים ז"ל ואחריהם חבורת הראשונים והפוסקים שהזכרנו, ובחלק שני צועדים בראש הרמב"ם וסייעתו ז"ל שבתוכם גם מרבתינו הצרפתים ז"ל ואחריהם יתר חבורת הראשונים והפוסקים קמאי ובתראי עמודי עולם, ואחרי זאת בקחתנו גם בחשבון חומר השעה המיוחדת שאנו חיים בה בתקופתנו אשר רבו שוטני התורה, וכן בראותנו פירצת הדור הצעיר המנוער מתורה ויראת שמים וכו', וכמה פעמים הרי אזנינו שומעות ולא זר מהמכשולים הגדולים שהנשים נכשלות ומכשילות את הרבים באיסור אשת איש וכו'. נדמה לי ששפיר ישנו במה שכתבתי בספרי שם כר נרחב לתת מקום לדון בכובד ראש בהערכת כל מקרה ומקרה של טענת מאיס עלי ולהשתמש לפי הצורך בכפייה [ועכ"פ בכפי דרך הברירה שזכרתי], והיינו חיוב מזונות וכתובה."

הא קמן שגם הרב ציץ אליעזר כתב שיש מקום לסמוך על כל הני רבנותא הנ"ל לאחר שיקול דעת וכובד ראש לכוף את הבעל ליתן גט בטענת מאיס עלי, אלא שאם אפשר לכוף על חיוב מזונות ותשלום הכתובה כדי שייתן את הגט עדיף. אולם, בנידון דידן אף מזונות בניו אינו נותן, והאשה גובה את חובו מהביטוח הלאומי.

ועוד ראיתי לאחד מגדולי הפוסקים והדיינים הגאון רבי עובדיה הדאיה ז"ל בשו"ת ישכיל עבדי ח"ו (סימן כא) שדן באשה שדרשה שבעלה יתן לה גט בטענה שכל הזמן יש קטנות ביניהם והבעל הגורם לקטנות, וכתב הרב ז"ל שיש להניח כי האשה היא בבחינת טענת מאיס עלי, והואיל והדברים מוכיחים שאין עוד תקנה לשלום שהם כבר נפרדים יותר מחמש שנים, הדבר פשוט שאין מקום לעגן את האשה יותר מזה. די לה העונש בעבר שפטרו את הבעל ממזונותיה כל הזמן, ואין לנו לעגן בנות ישראל יותר מזה. וכתב עוד, ולענין בקשת הבעל לשלום בית, ניכרים הדברים שכל כוונת הבעל לעגנה ממה שעשה מספר פעמים שנכנס לביה"ד לגרשה ושוב פתאום חזר בו, וכן חתם על הצהרה כאשר יגמר הסכסוך שבינו לבין אביה, תיכף יפטור בגט פיטורין, ופעם אמר אם יתנו לו חמשת אלפים לירות יסכים לגרשה, כל זה מראה בעליל שדברי מרמה בפיו באומרו שהוא אוהב אותה, ולכן כתב שיש לחייב את הבעל לגרש את אשתו בג"פ כדת, ובמקרה שיסרב, יש לחייב אותו במזונות עד יום מתן הגט. ע"כ.

הא קמן דבטענת מאיס עלי, אפילו שלא כל כך היתה מבוררת, כמבואר בריש התשובה הנ"ל, ס"ל לרב ישכיל עבדי ז"ל שלאחר י"ב חודש שהאשה הפסידה מזונותיה מחייבים את הבעל לגרש את אשתו. ולדבריו, בנידון דידן שביה"ד משוכנע שבאה בטענת מאיס עלי וכבר הם בפירוד קרוב לשלש שנים, ולא שילם הבעל מזונות כל זמן הפירוד, יש לחייב את הבעל בנתינת גט.

ועינא דשפיר חזי למה שכתב מרן הראש"ל הרב הגאון עובדיה יוסף בשו"ת יביע אומר ח"ג חאה"ע (סימן יח) בנערה שהשיאה אביה בתימן לאיש אשר היה גדול ממנה בשנים הרבה וכן היו לו מכבר שתי נשים, וכבר מזמן הנישואין לא רצתה להנשא לו בטענת מאיס עלי, ולאחר שהביא דברי הרשב"ש דאם נתנה אמתלא לדבריה גם החולקים על הרמב"ם יודו שכופין, והביא דעת הפוסקים דס"ל שלהרמב"ם אין צריך אמתלא מבוררת כדי לכוף הבעל בטענת מאיס עלי וכו', כתב שם (אות ד) וז"ל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ואם כן כשהאמתלא ברורה ומפורסמת שעכ"פ ע"פ הרוב דבריה אמיתיים, שפיר אזלינן בתר רובא לכופו להוציא. וה"נ ס"ל למהר"ם הנ"ל, וגם הרשב"ש מסתמך ואזיל על סברא זו, ומכל שכן שיש כאן ספק ספיקא, שמא הלכה כהרמב"ם שכופין אותו לגרש בטענת מאיס עלי מעיקר הדין, ואפי' בלא אמתלא ברורה. ואת"ל שאין כופין שמא עיניה נתנה באחר, שמא אם יש אמתלא ברורה לדבריה שנסתלקה חששא זו, שפיר כופין להוציא, ואת"ל שגם בזה אין כופין מעיקר הדין, שמא הלכה למעשה יש לפסוק, כמ"ש הרי"ף בשם בי דינא דמתיבתא."

והמשיך וכתב, והגם שר"ת והרא"ש פירשו בדעת הרי"ף שאין לכופו לגרשה אלא שנתנו לבעל רשות לגרש לאלתר, "מ"מ קושטא קאי שהרי"ף בשם הגאונים דעתו שיש לכופו לגרשה בטענת מאיס עלי, וכמ"ש להדיא בהרי"ף "בגמ' כתובות (קט.), וכ"כ הרא"ש גופיה בתשו' (כלל מג סימן ח) שיש שנהגו ביש מקומות לכופו בטענת מאיס עלי כדברי הרי"ף, וכ"כ הרמב"ן במלחמות (פ' אע"פ) והרשב"א בתש' ח"ו (סימן עב) ועוד בדעת הרי"ף.

ולקמן (אות יג) הביא דברי הציץ אליעזר הנ"ל והוסיף וז"ל:

"גם אני בעניי אומר שבזה"ז דאחסור דרי בארצות החופש והדרור ואיש הישר בעיניו יעשה, ורבתה החוצפה בעולם, והניסיון הורה שכאשר עוזבות את בעליהן בטענת מאיס עלי, ואשתהווי אשתהו מבלי לפטרם בגט, הולכות ויושבות עם גברים אחרים וכו' ומרבין ממזרים בעולם, ובכה"ג אמינא קלקלתן תקנתן, ובעקבתא דמשיחא כי השתא ראוי להתחשב מאד בתקנת הגאונים. ומכל שכן כשהיא צעירה ויש חשש ממשי שתצא לתרבות רעה, ואין סיכויים כל כך שתחזור לבעלה. שנראה שהרוצה לעשות מעשה לכופו להוציא יש לו על מה שיסמוך."

והסתייע מדברי הגר"ח פלאגי בשו"ת חיים ושלוש ח"ב (סימן לה) בבעל נכפה שדעת כמה פוסקים ומרן הב"י שאין לכופו להוציא, וכתב הגר"ח פלאגי דמ"מ לכו"ע אין כופין את האשה לדור עמו. ולכן כל שעברה שנה או שנתיים לכל היותר מיום שנפרדו זמ"ז, נראה דכופין אותו לגרש, דאיכא תרתי, לאיש שלא יוכל לעמוד בלא אשה, וגם לאשה עצמה שאינה יכולה לעמוד בלא איש, וכל שכן היכא שהיא ילדה דחיישינן דילמא נפיק מינה חורבה, בהיותה אסורה בכבלי העיגון, וכל שכן שהחיוב מוטל על כל דיני ישראל להקל בזה, כדי שלא יבואו לידי תקלה מצד האיש ומצד האשה.

ועוד צירף לזה מש"כ הגר"ח פלאגי שם ח"ב (סימן קיב) שאם המתינו י"ח חודש וכבר נלאו לתווך השלום ואין להם תקנה, ונראה לבי"ד שאין תקנה להשלים ביניהם, יפרידו הזיוג וכנ"ל. וכתב שחברי בית הדין דפתח תקוה הגאון הגדול רבי ראובן כץ ומהר"י בן מנחם הסתמכו על דברי הרשב"ש וסיימו שאע"פ שהרשב"ש כתב להלכה ולא למעשה, מכל מקום יש המקילים גם למעשה [א"ה, אלא ששם בנידון דידהו צורפו דיעות אלו כסניף לכופו לגרש].

ובדרך זו חזינא שהלכו בה מגדולי הדיינים כמובא בפסקי דין הרבניים חכ"א (מעמ' 333-364) פסק דין מהדיינים הרבנים הגאונים פופוביץ והגר"ש עמאר ואוחנונה בבני זוג שהאשה טענה שהיתה אלימות מילולית עלבונות והשפלות ונבלות הפה, הבעל היה חוזר הביתה מאוחר בלילה ולפעמים למחרת, מתקשר עם נשים זרות, ויש חוות דעת של הפסיכולוג שאין סיכוי לשלום הבית. מאידך, הבעל הכחיש דבריה בענין האלימות, וגם מכחיש קשר עם נשים אחרות, וחזרתו מאוחר בגלל שהסתבך בחובות נאלץ להסתתר. ובנימוקיו לחיוב גט של הרב הגאון פופוביץ שליט"א כתב וז"ל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"טענת האשה בענין 'מאיס עלי' עקב השפלות וזלזול ממושך מצד הבעל התרשמתי מהדיונים הארוכים שהטענה היא כנה, ואין החשד שענינה נתנה באחר, או בממון, וכבר הביא הרמ"א (סימן עז ס"ג) שהבי"ד ידונו בזה לפי ראות עיניהם, וכן מובא בחזו"א אהע"ז (סימן סט סקט"ז). וציינן עוד לדברי הגרי"א הרצוג בשו"ת היכל יצחק ושו"ת יבי"א ושו"ת ציץ אליעזר הנ"ל, ולכן הואיל וטענת הבעל לשלום בית אינה כנה, ולאור הפירוד הממושך שבין הצדדים וחוסר סיכוי לשלום בית, חייב הבעל לגרש את אשתו."

גם הגר"ש עמאר שליט"א (שם) הסתמך על דברי הרמב"ם ותקנת הגאונים שמעיקר הדין יש לכוף את הבעל לתת גט לאשתו והסתמך בזה על דברי הגרי"א הרצוג בשו"ת היכל יצחק ושו"ת יבי"א הנ"ל ועוד, והוסיף דגם לראשונים דס"ל שאין כופין, עכ"פ גם לדידהו יש לחייב את הבעל בנתינת גט [א"ה, ולכאורה כך הוא לדברי רבינו יונה בשטמ"ק הנ"ל דכתב דמותר לקרותו עבריינן, ולא לר"ת]. עוד כתב, כיון שבאמת גם הבעל אינו מעוניין בקשר עם אשתו הוי כמורדים זה על זה שכתב רבינו ירוחם ז"ל במישרים (נתיב כג ח"ה) שכופין אותו לגרש [ולקמן נביא בעזה"י דברי הפוסקים בזה], ועוד צירף דברי הגר"ח פלאגי הנ"ל בפירוד ממושך, כופין הבעל לגרש, ודברי הגר"ש עמאר מופיעים גם בספרו שו"ת שמע שלמה ח"ג (סימן יט).

אלא דמה שכתב הגרש"מ עמאר דבטענת מאיס עלי מבוררת לכו"ע עכ"פ מחייבים אותו בנתינת גט אינו מוסכם כדחזינן בשו"ת קובץ תשובות להגרי"ש אלישיב ז"ל ח"א (סימן קעד) שכתב וז"ל:

"גם אם נניח שדינה של האשה כאשה הבאה בטענת מאיס עלי באמתלא מבוררת, אכתי אין בזה לחייב את הבעל במתן גט, עיין שו"ת הרשב"א (המיוחסות לרמב"ן) סי' קל"ה שאלה האומרת מאיס עלי, וכו', ואם הבעל חייב לגרשה, תשובה וכו', דע כי היא אינה יכולה לכוף בעלה לגרש אותה בגט לפי שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא כי אם לרצונו וכו', ואע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב באומרת מאיס עלי שכופין אותו לגרש, אין נכונים דבריו במקום זה וכו'."

וכתב הגרי"ש"א שמשמע מדברי הרשב"א שאין כופין ואף לא מחייבים את הבעל לגרש. וכתב עוד שכן משמע מדברי התוס' כתובות (סג:), וכן דקדק מדברי הרמ"א אהע"ז (סימן עז ס"ג) שכתב דבטענת מאיס עלי אין כופין הבעל לגרש ולא את האשה להיות אצלו, ואם איתא דחייב לגרש פשיטא שאין מחייבים אותה להיות אצלו. ולכאורה אין הכרח לא מדברי הרשב"א והתוס' והרמ"א, ובפרט שברמ"א יו"ד (סימן רכח ס"ס כ) מבואר דחייב לגרש, ולא זכר שר מדברי הרמ"א שם. ועכ"פ מהכא משמע מדברי הגרי"ש"א זצ"ל שאין אפילו לחייב בטענת מאיס עלי.

אלא דחזינא להגרי"ש"א ז"ל בספרו קובץ תשובות ח"ב (סימן פה) שדן בזוג שהתחתנו בתימן ושניהם בזיווג ראשון ויש להם חמש בנות, והבעל נשא שוב אשה אחרת וילדה לו בן והיא עודנה תחתיו, והאשה תובעת לחייב את בעלה לגרשה הואיל ומאיס עליה שהלך ונשא אשה אחרת. וכתב הגרי"ש"א דלכאורה יש לדונה כדין אשה הבאה בטענת מאיס עלי באמתלא מבוררת, יש לדון נהי דקי"ל דאין כופין לבעל לגרש את אשתו בטענת מאיס עלי, מכל מקום יש לומר דחיובא מיהא איכא עליו לשחרר אותה בג"פ. וכתב להוכיח מדברי הרא"ש ומדברי הה"מ ומדברי השטמ"ק בשם רבינו יונה שאין אפי' חיוב לגרשה, ומכל מקום כתב להוכיח מדברי הריטב"א והמאירי דעכ"פ יש חיוב לגרשה. וציינן לשו"ת התשב"ץ הנ"ל ולספר צל הכסף (סימן יג) [דס"ל שיש חיוב לגרשה], וכן משמע מתשו' הבנימין זאב (סימן קטז) שיש חיוב לגרשה, אלא שבנידון דידיה הנ"ל כתב שיש לחייבו לגרשה הואיל ומשיאה שם רע בשכנותיה. ע"כ.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הא קמן שכתשו' זו של הגריש"א ז"ל לא סתם שאין לחייב בנתינת גט בטענת מאיס עלי, והראה מקום שיש מקום לחיוב, וכן השמיט הראיות מהרשב"א והתוס' והרמ"א כפי שכתב בתשו' ח"א (סימן קעד) הנ"ל.

אלא דחזינא בספר שורת הדין ח"ה (מעמ' רל) תשובה מהרה"ג חיים גדליה צימבליסט שכתב שנהגו [בבתי הדין] למעשה כדעת ר"ת ורוב הפוסקים שגם אין מחייבים אותו לגרש, אלא משתדלים ומשדלים אותו ליתן גט. וביאר מחלוקת הרמב"ם והרא"ש הנ"ל דהרמב"ם ס"ל הואיל ואין לחייב את האשה להיבעל לשנאויה, יש לכופף את הבעל לגרש משום זה נהנה וזה לא חסר, וסייע לזה מדברי הר"ן קידושין (סה.) שכתב דבאומר לא קדשתיך והיא אומרת קדשתיני שמבקשים ממנו ליתן גט, אבל לא כופין אותו דלא ניחא ליה ליאסר בקרובותיה, הא לאו הכי כופין אותו ליתן גט דזה נהנה וזה לא חסר. אולם הרא"ש ודעימיה ס"ל הואיל ואשתו ברשותו אין כופין אותו לגרש, וסייע לזה מתוס' ב"ק (כ:).

והוסיף וכתב, והגם שרבינו תם בספרו ספר הישר תשו' (סימן כד) והמרי"ק (שורש קב) כתבו דהגם דבטענת מאיס עלי אין לכפותו לגרש, מ"מ נוהגים בו הרחקות רבנו תם, אלא שהמרדכי כתובות (סימן כד) הזכיר הרחקות ר"ת רק כמה שמובא בגמ' שמחייבים אותם להוציא, וכן הרמ"א (סימן קנד סכ"א) הביא הרחקות דר"ת באלו שמחייבים להוציא, ולא בטענת מאיס עלי המבוארת בסימן עז, משמע דבטענת מאיס עלי אין נוהגים בו הרחקות דר"ת, הואיל ואין מחייבים אותו לגרש. והסתייע בזה מדברי הגר"א (סימן קנד סק"סז) שכתב וז"ל: "וכל זה [היינו הרחקות ר"ת] עושין לו שעבר על דברי חכמים", הא משמע מדברי הגר"א שאם אין מחייבים אותו לגרש, אין לנהוג בו הרחקות דר"ת. ע"כ.

ולאחר המחילה והסליחה כיאות מהגר"נ צימבליסט הראיה מדברי המרדכי אינה מוכרחת, הגם שכתב המרדכי כן באלו שמחייבים אותם לגרש, מניין דס"ל דבאותם דמצוה לגרש לא ינהגו בו הרחקות דר"ת, ובפרט שהמרדכי גופיה בכתובות (סימן קפו) אחר שהביא שיטת ר"ת, סיים בדברי הראב"ה שכתב וז"ל: "אחרי אשר ראינו בה פלוגתא דרבנותא, חכמי הדור יתנו לב לפי הענין להעמיד דבר על אופניו שלא תצאנה בנות ישראל לתרבות רעה". וכן מדברי הרמ"א אין הכרח לומר מדהא שלא הזכיר הרחקות ר"ת בסימן עז, היא ראייה דבטענת מאיס עלי אין ליתן עליו הרחקות דר"ת, שהרי ר"ת הוא ראשון החולקים על רבינו שמואל דס"ל שכופין הבעל לגרש בטענת מאיס עלי, והוא גופיה כתב שנוהגים בו בהרחקות, ועכ"פ לענ"ד קשיא מילתא ללמוד מדברי המרדכי והרמ"א הסתומים בזמן שיש ללמוד מדברי ר"ת והמהרי"ק המפורשים.

זאת ועוד חזינן לאחד מקמאי שהתייחס אם יש ללמוד כן מדברי המרדכי והרמ"א וכתב לדחות הראיה, וזה כמבואר בתשו' הרב הגאון אליהו אלפנדארי בסדר אליהו רבה ואליהו זוטא (סימן יג) שנשאל

"בנערה שנשאת, ותכף ומיד בכניסתה לחופה כאשר אישה רצה ליקרב אליה צעקה בקול מר ואמרה מאוס הוא בעיני, אין לי חפץ בו משום דדמי עלי כאריה, ופייסו אותה בכל מיני פיוסים ולא הטתה אוזן לשמוע, וחזרו לגעור בה ולדבר עמה קשות מה המעשה הרע אשר את עושה, אף היא תשיב אמריה וכי ממני יצא הדבר, הלא ודאי כי מה' יצא הדבר שאני יושבת צלולה בדעת, וכשאני רואה אותו, נכנס בי רוח עושים, וחזרו לדבר עמה פעם אחר פעם, ולא הועילו כלום, עד כי ארכו הימים והיא יושבת בבית אביה, זה לה כ' שהיא שהיא יושבת בבית אביה סורה וגלמודה, ונוהגת עצמה בצניעות גדול, כמו שהעידו והגידו עליה בני המבוי, ועתה הלך ונשא אשה אחרת והוליד ממנה בנים ובנות, ועמדו עליו אנשי חסד לפטור את הראשונה בגט, שמה שמרדה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בו אינו במרד ובמעל מרוע לבכה כי אם גזירה מן השמים, שלא עלה זיווגם יפה, ולא הטא אוזן לדבריהם, וכל חפצו וישעו לעגנה כל ימיה.״

והאריך בדברי הרמב"ם והסמ"ג, ומאידך ר"ת ודעימיה וכן בדברי הרי"ף הנ"ל, והוסיף להביא שהרב בעל העיטור כתב, הגם דר"ת הרחיק הכפייה בגט, לא הרחיקה אלא מדינא דגמרא, אבל מתקנתא מודה שכופין, אלא שהרשב"א לא כתב כן בדעת ר"ת, ומכל מקום דעת הרי"ף והרמב"ם והרשב"ם ובעל העיטור והריא"ז והסמ"ג דכייפינן לגרש בטענת מאיס עלי. וכתב:

״ועם האמת דכל הנך רבוותא לא קיימין בטעמא חד, די ש מהם שאומר מדינא דגמרא, ויש מהם שאומר מדינא דתקנתא, מכל מקום אנן בדידן מה אכפת לן כיון דאיכא כפייה, יהיה מן הטעם שיהיה. וזה שאני מרבה בדעות היתר הכפייה אין רצוני ח"ו לתפוס היתר בכפייה דכיון דאיכא כל להקת הגדולים שזכרנו לעיל בהרחקת הכפייה, וכל האחרונים נמשכו אחריהם, מי הוא זה אשר יערב אל ליבו לקרב מה שהם ז"ל הרחיקו הרבה. אמנם כל מגמתינו הוא להראות דאיכא כת מרבוותא טובא דמתירין לכפות בהאי מילתא כפייה בהדיא, כדי לבוא אל עיקר שאלתנו, האם נסמוך לעשות בנידון זה הרחקה שכתב ר"ת.״

אלא שכתב שם (ד"ה הלום, דף ס ע"ג):

״והנה ראיתי לחכמים המובהקים שהעירו בזה שבטענת מאיס עלי שלא לנהוג בהרחקות דר"ת הואיל וכתב המרדכי (פ' המדיר) וז"ל, בכל הני דלא קתני כופין, אלא יוציא ויתן כתובה, לא כפינן אלא בדברים בעלמא, אבל הר"ם אומר בשם ר"ת דנוכל לעשות שנקבל גזרה שלא לישא וליתן עמו עד שיקבל ליתן גט. ודברים אלו הביאם מרן הב"י (ס"ס קנד) ע"ש. ואם באנו ללמוד משם לנידון דידן ודאי אינו ענין כלל, דע"כ לא קאמר התם ר"ת ז"ל אלא במקום שאמרו חכמים יוציא, אבל במאיס עלי דלפי ר"ת וכל הנלוים עמו ליכא אפילו יוציא, מאן לימא לן שיאמר בו ר"ת לקבל עליו בגזירה.״

אלא שכתב הרב אליהו רבה וזוטא שאחר החיפוש מצא במהרי"ק (שורש קב) תשובת ר"ת דבטענת מאיס עלי נוהגים בו בהרחקות דר"ת. אלא שכתב דכל זה כבנידון דידיה ״דאנן ידעינן בודאי דלא נתנה עיניה באחר, וגם ליכא למיחש שילמדו ממנה אחרות למרוד בבעליהן״. והוכיח כך מהלבוש (ס"ס קלד), וז"ל:

״ואע"פ שאין כופין עכשיו שום איש לגרש את אשתו וכו', אבל אם רואים ב"ד לפי ראות עיניהם שיש תקנת האשה בדבר, כגון שטוענת מאיס עלי וכה"ג מכל מקום יכולים הבי"ד להטיל חרם ביניהם וכו' שלא יהו רשאים לדבר עמו, וליש וליתן עמו, וכו' אם לא יגרש [...] ועיין במהרי"ק (שורש קב).״

ודקדק הרב א"ר וא"ז שמבואר בדברי הלבוש שלא בכל מקום התיר ר"ת, רק לפי ראות עיני הדיינים כשיראו שיש תקנת האשה בדבר, והיינו שרואים הבי"ד שמה שטוענת מאיס עלי הוא אמת והיא אנוסה, מפני שלא עלה זיווגם יפה, והבעל רוצה לעגנה.

וסיים הרב סדר א"ר וא"ז (דף סג ע"ג ד"ה הנה לזה) וז"ל:

״דכיון דר"ת ז"ל בעל המימרא במאיס עלי אמרה [לעשות הרחקות דר"ת] ומהרי"ק ז"ל הביאו להלכה פסוקה בלתי שום ערעור, וכן עשה איהו ז"ל מעשה בענין איסור אשת איש, גם מהר"ר דון תם ומהר"י אבאיוב ז"ל שהם גדולי האחרונים תפסוה במושלם פשוט כנזכר, אם כן מעתה איך יעלה על לב איש לומר דמה שלא הזכירו מרן והרב המפה בפסקיהם הוי משום דקהו בה קהייתא, דאם כן היה להם ז"ל להזכיר ולומר דלא סמכינן עלה, או דלא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עבדין בה עובדא, ומי לנו בקי בדברי מור"ם בעל סדר המפה מהרב הלבוב שהיה תלמידו, וכיון דחזינן ליה דפסקה להא דר"ת בפסקיו כנזכר, איך יעלה על הדעת שבא לקרב מה שהרחיק רבו, אשר על כן נראה לע"ד ברור ומוכרח דמה שלא הזכירה להא מרן ומור"ם הוי טעמא משום דהא דהורה ר"ת לעשות הרחקה במאיס עלי, לאו בכל טוענת מאיס עלי היא, אלא דוקא כשיכיר בודאי שכן הוא באמת, ושיש עיגון בדבר דוקא."

הא קמן שגם הרב אליה רבה וזוטא הרגיש בדברי המרדכי והרמ"א הנ"ל, ולסוף כתב דהיכא שברור לבי"ד טענת המאיס עלי של האשה, יש לכל הפחות לנהוג בבעל בהרחקות דר"ת, וזה דלא כדברי הגר"ח"נ צימבליסט שלדברי המרדכי והרמ"א אין לנהוג בהרחקות ר"ת כשטוענת האשה מאיס עלי.

אלא שבלא"ה הגר"ח"נ צימבליסט גופיה בפסקי דין הרבניים ח"ט (מעמ' 101) כתב לצרף דעת הפוסקים לכוף את הבעל בנתינת גט בטענת מאיס עלי, וממילא בודאי שאפשר לסמוך עליהם בענין הרחקות דר"ת. ובפסק דין הנ"ל דעת הגר"ש ורנר דיש לסמוך על הפוסקים הנ"ל לכוף הבעל בנתינת גט שיש עוד צד נוסף כדי לכופו.

וכן חזינא בספר שורת הדין חט"ז (מעמ' קעב) פסק דין מבית דין הגדול, כל שבית הדין משוכנעים באמיתות הדבר, ושאכן המאיסות ממשית ולא מדומה, יש לחייב את הבעל בנתינת גט, והסתמכו על דברי הפוסקים הנ"ל.

הנה גם אנן חזינא בצער האמיתי של האשה, ואין ספק לדין שלא תוכל אשה זו לשוב לבעלה הראשון אחר שביה"ד מתרשם שהיתה אלימות פיזית שהודה בה הבעל אלא שאמר שהאלימות היתה הדדית, ואצל היועצת אמר שגם באלימות אפשר לטפל, הרי שהודה שהיה אלים כלפיה.

והגם דיש החולקים וס"ל שאין מחייבים ליתן גט ואין נוהגים בו בהרחקות דר"ת אף בטענת מאיס עלי ונתנה אמתלא לדבריה וכן"ל, מכל מקום בודאי שיש סמך גדול בנידון דידן לחייב הבעל במתן הגט הואיל ויש לנו אילנות גדולים לסמוך עליהם, ובפרט במקום שיש עוד צדדים לחייב הבעל בנתינת גט, שגם לדבריהם יש לצרף דעות הפוסקים המחייבים בנתינת גט לצדדים נוספים וכדלקמן.

ב. גדרי "מורדים זה על זה", והאם כופין על הגט.

(א.) במורדים זה על זה, האם כופין על הגט.

הנה הבעל בתחילה דרש שלום בית, אולם בפרוטוקול מיום 11/4/2019 הבעל אמר שיסכים לגירושין אם ידונו בהפחתת מזונות, הרי מוכח שכבר אינו רוצה בחיים המשותפים שביניהם, וכן באותו דיון לשאלת ביה"ד אם אתם הולכים ליעוץ אתה מצהיר שלא תחזיק אותה אם היא תמחול על הכתובה, משיב הבעל כשימוצו זכויותי, הרי שהבעל רוצה לעכב את הגט רק כדי שימוצו זכויותיו. מלבד זה הבעל טען שלא מגיע לה כתובה הואיל והיו לה בגידות, וכן יש לה בן זוג שממן את כל התביעות שלה בבית המשפט. הרי לדבריו שהיא בגדה בו, מלבד החשש שהיא אסורה עליו, סתמא דמילתא שכבר מאוסה בעיניו. עוד בפרוטוקול מיום 23/6/2019 הבעל מסכים להתגרש אם יהיה הסכם כולל. מכל הנ"ל שכיום גם הבעל אינו חפץ בה.

ידועים דברי רבינו ירוחם שכתב וז"ל:

"וכתב מורי ה"ר אברהם בן אשמעאל כי נראה לו שאשה שאמרה לא בעינא ליה יתן לה גט וכתובה, והוא אומר אנא נמי לא בעינא לך אבל איני רוצה ליתן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גט, מסתברא דאין דנין אותה במורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה ונדוניא, אלא מיהו משהינן לה תריסר ירחי אגיטא דילמא הדרי בהו, לאחר שנה כופין אותו לגרש והפסידה תוספת וכל מאי דיהיב לה מדיליה, דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה.

הא קמן דמבואר ברבינו ירוחם שאשה שאמרה בפני ביה"ד שאינה רוצה בבעלה ותובעת גט וכתובה, והבעל משיב שגם הוא לא רוצה בה אלא שלא יתן גט, שאין כופין על הגט תוך י"ב חודש שמא יחזרו בהם נא"ה, ולכאורה מהכא משמע שגם אם שני בני הזוג מעוניינים בגירושין, יש להמתין י"ב חודש שמא יחזרו בהם, שהרי ההמתנה י"ב חודש שכתב רי"ו הוא שמא יחזרו בהם, ואכמ"ל ולאחר י"ב חודש כופין את הבעל לגרש וחייב ליתן לה עיקר כתובה ונדוניא והפסידה תוספת הכתובה. ויש להתבונן בדברי רבינו ירוחם, כשהאשה אומרת שאינה רוצה בעלה וגם הבעל אומר שאינו רוצה בה שלאחר י"ב חודש כופין אותו לגרש, האם היא מסברת רבו דרי"ו או יש לזה סמך מן הגמרא. ועוד, האם דברי רבינו ירוחם מוסכמים לדינא.

והנה חזינא בפסק דין הרבניים חי"ט (מעמ' 61) פסק דין מהדיינים הרבנים הגאונים הגר"ש רוזנטל והגר"מ פרבשטיין והגר"י זמיר שכתבו על פסק דין של ביה"ד האזורי בחיפה שכתבו לכוף את הבעל בנתינת גט על פי דברי רבינו ירוחם הנ"ל הואיל שלא מצאנו בפוסקים מי שחולק עליו, וכל שכן שאפשר לחייב את הבעל בנתינת הגט. וכתבו על זה, אדרבה, לא מצאנו בפוסקים חבר לרבינו ירוחם, וגם הבית יוסף לא הביא דין זה מרבינו ירוחם. וכתבו ג' אפשרויות לבאר דברי רי"ו.

א. רבינו ירוחם ס"ל כרמב"ם ודעימיה שבטענת מאיס עלי כופין הבעל לגרש, אלא בשעה שהאשה תובעת כתובתה יש לה דין מורדת דבעינא ליה מצערנא ליה, אולם היכא שגם הבעל אינו רוצה, הגם שהאשה תובעת כתובתה, חזר הדין לאומרת מאיס עלי. וטעמא דמילתא, כל שגם הבעל אינו רוצה בה לא חיישינן שמא עיניה נתנה באיש אחר, ולכן כופין כשיטות הפוסקים לכוף הבעל בנתינת גט בטענת מאיס עלי, ולפי"ז לפוסקים דס"ל שאין כופין על הגירושין בטענת מאיס עלי, גם לאחר י"ב חודש אין לכוף.

ב. רבינו ירוחם ס"ל כר"ת ודעימיה דבטענת מאיס עלי אין כופין, אולם היכא שגם הבעל אינו רוצה בה, לא חיישינן שמא עיניה נתנה באחר, ובכה"ג גם ר"ת ודעימיה מודים שכופין.

ג. והיותר נראה הפירוש, שהרי רבינו ירוחם כתב דין זה סמוך לדיני מורדת ומורד, ובמורד באשתו מתשמיש והאשה תובעת עונתה כופין אותו לגרש מיד, אולם היכא שאינה תובעת שהרי אומרת שאינה רוצה בו, מכל מקום אינו בדין שיעגנה, וכופין אותו שיתן גט ככל מורד מתשמיש ותהא משוחררת ממנו. רק בכה"ג משהינן לה י"ב חודש דילמא הדרי בהו, ולאחר שנה כופין אותו לגרש.

לפירוש האחרון שכתבו שהוא נראה יותר, כפיית הבעל בנתינת גט הוא משום מרידת הבעל מתשמיש, אלא כיון שגם האשה אינה תובעת תשמיש, אין כופין הבעל לגרש מיד אלא לאחר י"ב חודש. ולכל הפירושים הנ"ל הא דכתב רי"ו דממתנינים י"ב חודש הוא מסברא דנפשיה, שהרי בגמ' כתובות (סג:) לא הוזכר י"ב חודש אלא במורדת שאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה, ולא בכפיית גט מחמת מרידה בתשמיש. וכתבו דלפי פירוש האחרון לרבינו ירוחם אין לכוף רק את הבעל בנתינת גט הואיל והוא מורד בתשמיש, אבל אין כאן דבר ולא חצי דבר מענין חיוב האשה בגט. ועכ"פ כתבו הואיל ואפשר דרי"ו ס"ל כשיטת הרמב"ם בטענת מאיס עלי, לכן לדידן שאין כופין בטענת מאיס עלי, אין לכוף הבעל בנתינת הגט אפי' כששניהם מורדים זה על זה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לפי הביאור האחרון דנקטו לדינא, הא דכתב רבינו ירוחם שימתינו י"ב חודש הוא כדרך שאמרו חז"ל בגמ' כתובות (סד.) במורדת דמשהינן לה תריסר ירחי דילמא הדרי בה, אלא דפליגי בה רבוותא אם מיירי במורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה, או בטענת מאיס עלי.

אלא דחזינא בכמה וכמה פסקי דין רבניים שסמכו על דברי רי"ו הנ"ל דבשניהם מורדים זה על זה יש לכוף את הבעל או עכ"פ לחייבו במתן גט, וכמש"כ בפסקי דין הרבנים חי"א (עמ' 95) מהדיינים הרבנים הגאונים צימבליסט, אזולאי ודיכובסקי. וכן חזינא להגר"ש עמאר בשו"ת שמע שלמה ח"ג (תאה"ע סימן יט) שצירף דברי רבינו ירוחם בנידון ידיה כדי לכוף את הבעל לגרש את אשתו, וכן כתבו כדברי פשוט בפסקי דין הרבניים חכ"א (עמ' 178) שיש לפסוק בזה כדברי רבינו ירוחם.

(ב.) במורדים זה על זה בסיבה שהאשה התנגדה לשלום בית ומחמת זה גם הבעל אינו חפץ בה כבר. הנה לכאורה יש להסתפק אם דברי רבינו ירוחם הנ"ל שייכים גם בנידון דידן, דאפשר דעד כאן לא קאמר רבינו ירוחם דבמורדים זה על זה כופין הבעל לגרש רק היכא שבאו שני בני הזוג ובמעמד אחד האשה אומר אינה רוצה בבעלה, וכן הבעל אומר שאינו רוצה באשתו. משא"כ היכא שהאשה תובעת גירושין והבעל תבע שלום בית, אולם לאחר זמן רב שראה הבעל שהאשה מתעקשת להתגרש ומטיחה דברים כנגדו, גם הוא כבר לא רוצה בה, אפשר דבכה"ג לא קאמר רבינו ירוחם שכופין הבעל לגרש לאחר י"ב חודש.

והנה חזינא בפסקי דין הרבניים חי"ג (עמ' 264-274) פסק דין מהדיינים הרבנים הגאונים הורביץ, בן שמעון ושיינפלד בזוג שהבעל היה מתרועע עם נשים, מתאכזר על האשה, שובר כלים ומשתולל בבית, ובחיי האישות היה מתנהג בצורה גסה. בתחילה דרשה האשה שלום בית, אולם לאחר סירוב ממושך של הבעל לשלום הבית הסכימה האשה לקבל גט תמורת פיצויי כספי הולם שיספיק למחייתה. וכתבו להסתפק הואיל ואם האשה היתה ממשיכה לדרוש שלום בית לא היה בידינו אפשרות לכופה לקבל גט, והספק שמתעורר לכופה לקבל גט הואיל והיא כבר לא דורשת שלום בית, אלא שאינה דורשת כך אלא עקב הסירוב הממושך של הבעל לשלום בית. וכתבו להוכיח מדברי רבינו ירוחם הנ"ל שכופין ליתן גט אף בגלל טענת עיגון בלבד, הגם שאין תביעות לחיוב אישות. ולפי"ז ה"ה להיפך כשהבעל רוצה לגרש, והיא מסרבת, והוא מעוגן מחמתה.

והביאו מספר ראיות שבגלל טענת עיגון יש לכוף על נתינת גט הגם שאין חיוב אישות. בתחילה הביאו דברים הגרעק"א בספרו דרוש וחידוש ח"א מס' כתובות (דף צא.) שכתב להסתפק באשת ישראל שזינתה תחת בעלה לרצונה, אם יש לכוף את הבעל לגרשה. הרי שיש בספיקו של רעק"א צד לכוף הבעל לגרש אשתו, הגם שאין לאשה שום תביעה לחיי אישות.

עוד הביאו גמ' כתובות (סד.) דאמר שמואל, "כותבין אגרת מרד על ארוסה, ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם". ואותיבנא מבריייתא שכותבים אגרת מרד בין לארוסה ובין לשומרת יבם, ובשקלא וטריא של הגמ' ניסיון ליישב דשמואל מיירי שהאשה תובעת שישאנה או שייבם, ובארוסה כופין אותו כשבאה מחמת טענה דבעיא חוטר א לידה, משא"כ ביבמה. והקשו התוס' שם (ד"ה תבע) אמאי בשומרת יבם לא כופין, דהא תנן בהחולץ (לט.) חוזרים אצל גדול ואומרים לו עליך מצוה או כנוס או פטור, וקאמר בגמ' דחוזרים אליו לכופו, אלמא שגם בשומרת יבם כופין אפי' אינה באה מחמת טענה. ותירצו בתוס' דאין הכי נמי דכופין אותו, אלא שאין כותבים עליו איגרת מרד, אי נמי דגם התם מיירי בבאה מחמת טענה. הרי לתירוץ שני של התוס' אין כופין אם אינה באה מחמת טענה, וכ"כ הרמ"א (אה"ע סימן קסה ס"א) שאם אמר שאינו רוצה לא לייבם ולא לחלוץ כופין דוקא בבאה מחמת טענה, וזה דלא כדברי רי"ו הנ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אלא שהשטמ"ק כתובות (נז.) כתבו בשם הריטב"א בסוגיא שהגיע זמן ולא נישאו, ד"מסתברא שאינה יושבת כן על כרחה, ויכולה לכופו שיכנוס או שיפטור", משמע אף שלא באה מחמת טענה כופין אותו לגרש. וכן משמע מהרמב"ם (פי"ד מאישות ה"ח) דבטענת מאיס עלי כופין אותו להוציא, והיינו דכופין אף משום טענת עיגון בלבד, וכ"כ השטמ"ק (שם) בשם הרא"ה, וכן החזו"א אבה"ע (סימן קח סק"א) כתב לתמוה על הרמ"א הנ"ל, דאף שאינה באה מחמת טענה כופין אותו לגרש.

עוד כתבו להוכיח מדברי הר"ן קידושין (סה.) הנ"ל דכופין לגרש משום דכופין על מידת סדום. והוכיחו כך גם מהתוס' יבמות (ק"א: ד"ה לאחר שלושים יום) שכתבו, "וא"ת מה הוא מפסיד אם חולץ לה, ולמה אין כופין כדי להתירה, ויש לומר שהוא מתבייש בבי"ד לחלוץ לה שתרוק בפניו."

ולכן כתבו במסקנת הדברים שלדעת רוב הפוסקים טענת עיגון לבד היא טענה לחייב את הבעל בגט, אלא שכתבו וז"ל: "כל זה אמור כשהאשה מעגנת אותו מרצונה. אבל כשהבעל גרם לכך, כעובדא דידהו שכל השנים הוא סירב לחיות עמה וחי עם נשים אחרות, ולמרות התנהגותו רצתה האשה בכנות בשלום, ולא יכול היה לבוא בטענת עיגון", אלא שלאחר זמן שראתה שאינו חפץ בה כלל, גם היא לא רצתה בו "ודאי שלא יכול לבוא עכשיו ולדרוש גט מחמת עיגון שהוא גרם". ולכן, הגם שאפסו הסיכויים לשלום בית, מ"מ כיון שהאשה מסכימה לקבל את גיטה אם יפצה אותה פיצוי כספי הולם, אין בי"ד יכולים לכופה לקבל גט.

ולכן בנידון דידן, הגם שבתחילה דרש הבעל שלום בית, כיון שלבסוף גם מדברי הבעל מוכח שאינו רוצה בה, ורק רוצה להמתין להחלטות בית המשפט או עד שימוצו זכויותיו, יש לראות במצב זה כדברי רבינו ירוחם שכיון ששניהם מורדים זה על זה יש לכופו הבעל לאחר י"ב חודש ליתן גט, וכיום עברו למעלה משנים עשר חודש שמוכח שהבעל כבר לא רוצה בה.

וכן חזינא בפסקי דין הרבניים חי"ד (עמ' 193) פסק דין מהדיינים הרבנים הגאונים שאר ישוב הכהן ואוריה ושאנן שבתחילה כתבו להוכיח כשאחד מהצדדים גרם למרידה שאין כופין על הגט מדברי הראב"ן כתובות (דף רסא ע"ג) שכתב שבטענת מאיס עלי, מותר לבעל לישא אחרת והיא תשאר עגונה, הא קמץ הגם שהבעל שוב לא יכול לחיות גם עם אשתו הראשונה משום חרם דרגמ"ה, מכל מקום אין כופין אותו לגרשה אף בטענת מאיס עלי, ודברי הראב"ן הללו הובאו בשו"ת הרשב"א ח"א (סימן תתס). עוד הוכיחו כן משו"ת מהרי"ק (שורש כט) שנשאל בשמעון ששידך בתו לראובן, וראובן שלח לה סבלונות ואמר ששלח לה לשם קידושין, ולא רצה שמעון אח"כ לתת בתו לראובן, והלך ראובן ונשא אשה אחרת. והשיב המהרי"ק שאין כופין את ראובן לגרשה, הגם שאין יכול לחיות עם שתי נשים,

"מאחר דהעכבה הימנה והיא עשתה שלא כהוגן, ושארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב. ואם אנו מחזיקים את ידה הרי אנו נותנים יד לרמאים, כי יצא דבר זה על כל הנשים להבזות בעליהן בעיניהם באומרן, אתעכב מלינשא לו עד אשר ישא אחרת ואח"כ יכפוהו ויתן גט, וחלילה לתקן תקנות במקום שיכול לבוא לידי תרמית."

הא קמץ שכתב המהרי"ק הגם שאין הבעל יכול לחיות עם שתי נשים, אי אפשר לכופו לגרש את הראשונה.

וליישב הדברים שלא יסתרו לדברי רבינו ירוחם, כתבו הרבנים הנ"ל שאף רבינו ירוחם מודה היכא שאחד מן הצדדים הוא הגורם, שאין כופין את הצד שכנגד, אלא שכתבו שם בהמשך דבריהם וז"ל: "וכמו כן יש להעיר כי במקום שהאשה גרמה לפירוד, אבל היתה אפשרות לבעל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לתקן מה שעשתה, נחשב הבעל כגורם". והוכיחו כך מאשה שנדרה ושמע בעלה ולא הפר לה, שהבעל יוציא ויתן כתובה כמבואר בשו"ע יו"ד (סימן רלב ס"ג), הא קמז הגם שהאשה נדרה, מכל מקום אם יכול האיש להפר לה חשיב כאילו האיש הוא הגורם.

והוסיפו וכתבו:

"ויותר נראה, שכששניהם אינם רוצים זה את זה, אין תלוי לרבינו ירוחם הדין במי התחיל המרידה, מאחר שרי"ו אינו מחלק ואינו תולה דינו במי התחיל במרידה, והרי מטבע הדברים אין שני בני הזוג מואסים זה בזה ביחד באותו זמן. והגרד"פ בפסקי הלכות אישות (פי"ד עמ' יח - כ) כתב שאף הרשב"א והמהרי"ק לא אמרו אלא כשאין הבעל מעוגן."

ולדבריהם, כל שכן בנידון דידן שהאשה לא עשתה שלא כהוגן, ואדרבה דברה מרת נפשה במה שסבלה, והבעל לא עשה כדרוש מבעל החפץ בשלום בית, נראה שגם לראב"ן והמהרי"ק במצב כשהם כבר מורדים זה על זה, יש לכוף הבעל לגרש.

עוד חזינא בספר מעשה בית דין (סימן כז) להגר"א טולידאנו שכתב (ד"ה ומעתה) וז"ל:

"ומעתה י"ל באופן שיש קצת ספק לבי"ד אם יש אפשרות לעשות שלום, והיינו האם באמת הבעל לא מעונין באשה, או שהבעל יודע שאין סיכוי, והיינו יודע שהאשה מואסת בו ולא יצליח לפייסה, אבל היא לא מאוסה בעיניו, ואם יהיה מי שיוכל לכפותה לחזור אליו יקבלה ולא ימנע. הרי בזה קשה לסמוך על רבינו ירוחם, שהוא איירי שגם הבעל אומר לא בעינא לה, אבל באופן שיש ילדים משותפים, אבל הבעל מעד וכו', אבל אם תקבלנו ישוב מדרכו אם כן קשה לעשות כפייה."

ולפי זה, לכאורה בנידון דידן אפשר שיש להסתפק אולי אם האשה היתה מסכימה לשוב אליו, היה חוזר אליה בשמחה. אלא שבהמשך התשובה שם כתב דאפשר דאפי' כפייה יש לעשות לפי רבינו ירוחם, דאין לפנינו אלא מה שענינו ראות, ואם כך בנידון דידן קשה מאוד לומר שהבעל היה רוצה לשוב אליה גם אם תסכים לשוב אליו.

ועוד, לענ"ד סברת הגר"א טולידאנו, דאם היתה האשה מסכימה לשוב אליו היה רוצה לשוב אליה אין לכוף לדברי רי"ו הנ"ל, לכאורה צ"ע. שהרי שור שחוט לפנינו, ובי"ד יודע בצורה מוחלטת ששני בני הזוג אינם רוצים זה בזה, ואין סיכוי נורמלי שישובו זה לזה, על פי המבואר לעיל הוא בכלל מורדים זה על זה דרבינו ירוחם. ועכ"פ גם הגר"א טולידאנו כתב דעכ"פ הרחקות דרבינו תם בודאי שיכולים לנהוג בו.

כן ראיתי בספר שורת הדין חט"ז (עמ' קנה) מאמר מהגר"נ פרובר שכתב לבאר דברי רבינו ירוחם שאין נפקא מינה מי לא רצה במי בתחילה, כל שעכשיו שניהם אינם רוצים זה בזה, כיון שהאשה במצב של עיגון כופין את הבעל ליתן גט. אלא, "שבמקום שהאשה לא חפצה בבעל תקופה ארוכה, והבעל מחוסר ברירה טען שרצונו להתגרש, אבל גם כיום באם האשה היתה מוכנה לשוב אליו, היה הבעל מוכן לקבלה לשלום, אין מצב זה נחשבת שהאשה מעוגנת, שהרי יש לה בעל, ועל כן, אם התחרט הבעל מלגרשה, אין לחייב את הבעל בגט". ורק אם הבעל עכשיו כבר אינו מוכן לשלום בית, כופין הבעל לגרש. ע"כ.

ועכ"פ בנידון דידן אין לדיין אלא מה שענינו ראות ושומעות שהבעל אינו רוצה בשלו"ב, כפי שאמר שרוצה להתגרש בהסכם כולל. ולהכניס ספיקות שמא אם תתרצה האשה כעת לשלו"ב, מסתמא גם האיש יאות לכך, לענ"ד אין לחוש לזה כלל מבלי מילתא אזלינן בתר החזקה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הנה עוד חזינא בירחון ישורון חל"א (עמ' תצט) מאמר של הגר"ח א"ג צימבליסט שהגם שס"ל בטענת מאיס עלי אף לא מחייבים את הבעל בנתינת גט, מכל מקום היכא שמורדים זה על זה כתב שיש לחייב את הבעל בנתינת גט. וכתב לבאר זאת, דהיכא ששניהם מורדים זה על זה כופין על הגט משום כופין על מידת סדום. והגם שנחלקו הראשונים בטענת מאיס עלי אם כופין על הגט, הא דפליגי היכא שהבעל דורש שלום בית, ולר"ת ודעימיה בכה"ג אין כופין על מידת סדום, משא"כ כששניהם מורדים זע"ז, לכו"ע כופין על מידת סדום.

וכתב שם, והגם שהבעל הוא הגורם למרידת אשתו, וכגון שעזב את אשתו ודבק באשה אחרת, ואשתו אינה מקבלת אותו אף אם יחזור בתשובה שלימה ויתחרט על מעשיו הרעים, כה"ג הוא ככלל דברי רבינו ירוחם שכופין אותה [אף לנוהגים בחרם דרגמ"ה] לקבל הגט.

וכתב שהגם שהגרעק"א כתב להסתפק באשה שזינתה לרצונה אם כופין הבעל לגרש מטעם עיגונא דאיתתא בלבד, מ"מ החת"ס בחי' (סוף נדרים) כתב וז"ל:

"ואע"ג שכתבו התוס' בזבחים (ב: ד"ה סתם אשה) דאין כופין אותו להוציאה וכו', התם איירי שהיא אינה תובעת להתגרש, אבל אם היא תובעת כיון שאי אפשר לו לקיים עונתה למה יעגנה בחנם, אע"פ שחטאה וזינתה ברצון ונאסרה עליו, מ"מ אין לו לעגנה, וכופין אותו להוציאה וזה נראה פשוט. וכ"כ עוד אחרונים, ועיי' אוצר הפוסקים (ריש סימן יא)."

הא קמן דהגר"ח א"ג צימבליסט ס"ל דאף שהבעל היה הגורם למאיסות והמרידה של אשתו, כופין את האשה להתגרש.

ואף בנידון דידן נימא הגם שהאשה גרמה למרידה שלא רצתה לעשות אתו שלום בית, והשתא נראה שאפסו הסיכויים לשלום הבית, יש לכוף הבעל בנתינת הגט, וכל שכן שבנידון דידן לא נראה שהבעל מעוניין בכנות בשלום הבית.

עוד חזינא בספר עיונים למשפט להגר"ח א"ג שאנן חאה"ע (סימן כח) שהביא דברי הגר"א שרמן שכתב שרבינו ירוחם מיירי רק כאשר כל אחד מהצדדים רוצה בגירושין מצד עצמו, ולא שרצונו נובע מהתנהגותו של הצד שכנגדו ובאשמתו, שבזה לא כתב רבינו ירוחם שכופים לביצוע הגט למי מהצדדים שמתנגד לכך. ולפי דברי הגר"א שרמן לכאורה היה מקום להסתפק בנידון דידן שרצונו של הבעל להתגרש לא מרצונו אלא מהתנהגות אשתו כלפיו, אלא שהגר"ח א"ג שאנן (שם) כתב להשיב על דברי הגר"א שרמן שמניין לקח סברא זו, שהרי מדברי הר"ן מוכח דכופין על מידת סדום אף שאין הבעל רוצה בגירושין. ולעיל כתב להוכיח מאשה שזינתה ברצון תחת בעלה שהגם שהגרעק"א כתב להסתפק בזה, החת"ס פשיטא ליה שכופין הבעל לגרש, ושכן דעת הנתיבות לשבת, ורק בארוסה שפסקה ליתן מעות לחתנה, אין כופין על הארוס לגרש, הגם שאין לה לשלם (כמבואר בסימן נב ס"א), וכן בשומרת יבם אין כופין אלא בבאה מחמת טענה, שאני ארוסה ושומרת יבם משום שעדיין לא היה משועבד לה לעונה, וכמש"כ הרשב"א והשטמ"ק.

ובמה שכתבו הראב"ן ומהרי"ק הנ"ל שבמרדה בבעלה אין כופין הבעל לגרש, בזה הביא מש"כ בפסקי הלכות יד דוד להגר"ד פרידמן מקרלין (פי"ד מאישות עמ' יט) דהראב"ן ומהרי"ק מיירי שכבר נשא אשה אחרת, ואי אפשר לו לקיים שתיהן מחמת החרם, ולגרש את השניה אין סברא, שהרי נשאה בהיתר. וכן ארוסתו שגרמה לו שיאסר בקרובותיה, אם כן העבירה עליו את הדרך לכופו לגרשה, לכן קנסינן לה שיוכל לעגנה, "משא"כ בעוד שלא נשא אשה אחרת, שיוכל לקיימה כאשר מתחילה קודם מורדה, אין שום סברא לקונסה שתתעגן לעולם [והיינו כשחזרה ממרדה לאחר י"ב חודש]. ואף בדינו של המהרי"ק חוכך אני מאוד שלדעתי קרוב הדבר שיוכל לגופו לגרשה, אך באשת איש החמורה אירא לעשות מעשה להקל נגד דעת המרי"ק להקל."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מכל מקום בלא נשא אחרת פשיטא לה שכופין הבעל לגרשה אף אם האשה היתה הגורמת. עוד כתב הגר"ח ש שאנן שבהגדרה מי הגורם, שונה בין בעל לאשה. שבאשה, הגם שהאשה התחילה בפירוד, אם היה הבעל יכול לתקן את מה שעשתה נחשב הבעל כגורם. וראיה לזה, מאשה שנדרה והבעל יכל להפר ולא הפר, שכופין אותו לגרש, כיון שיכל לתקן את המעוות.

הא קמין, לרבים מהפוסקים יש לסמוך על רבינו ירוחם במצב ששני בני הזוג אינם רוצים זה בזה, יש לכוף את הבעל או לכל הפחות לחייב את הבעל בנתינת גט. והגם שהאשה התחילה בפירוד, מכל מקום אם לבעל ניתנה אפשרות הולמת לתקן, ולא עשה כדרוש מבעל השואף לשלום בית, ושוב גם הוא רוצה להתגרש, ומעכב את הגירושין כנקמה או להשיג ריווח ממוני, יש לחייב את הבעל בנתינת גט.

ג. סברת האגרות משה בעניין בעל החפץ בגירושין ומעכב הגירושין להשיג הישג בענין חינוך הילדים וריווח ממוני.

בשו"ת אגרות משה חאה"צ ח"ג (סימן מד) נשאל בבני זוג שעשו הסכם גירושין בערכאות. ונכתב בהסכם שהבעל צריך לפוטרה לעלמא בדיני דת ישראל, ולאחר ביטול מודעות וכו', נתן הבעל את הגט, והסתפקו אם בכה"ג יש לחוש לגט מעושה.

וכתב האג"מ שם שיש עוד טעם להתיר אף אם היה באונס, שהרי לשאלת הרב מסדר הגט, וכי לא היית מגרש בעצמך ללא הסכם הגירושין, והשיב הבעל, שהיה מגרשה, אלא שיכול להיות שהיה דורש איזה סידורים בקשר לחינוך הילדים. הרי שבעצם הגירושין גם הבעל רוצה ממש בעצמו, רק שרוצה להשיג בעד הגירושין איזה טובות, נמצא שאין כפייה על רצון הגירושין, אלא שהגירושין לא יהיו למשכון להשיג איזה דבר, והוי כתליוהו וזבין, דזביניה זביני. וסיים, "אבל אף שהיא סברא גדולה אין לסמוך על זה לבד, אבל לצרף זה לעוד טעם, ודאי היא סברא גדולה לצרף".

הא קמין דס"ל לאג"מ כל שידוע לפני ביה"ד שבעצם הגירושין גם הבעל רוצה בכך, הגם שכביכול נעשה ע"י אונס, יש לצרף זאת לעוד סברא כדי להתיר הגט. ולפי"ז גם בנידון דידן שכיום נראה שרצונו של הבעל להתגרש, ושאינו רוצה לחזור לאשתו, תו לא חשיב גט מעושה כשיש עוד צד נוסף, ובנידון דידן יש לצרף פירוד הממושך, וטענת מאיס עלי, ודברי רבינו ירוחם במורדים זה על זה.

ג. פירוד ממושך של הצדדים ואין ביה"ד רואה סיכוי לשלום בית

בנידון דידן מתגוררים הצדדים בנפרד למעלה משנה וחצי.

ידועים דברי הגאון רבי חיים פלאג"י בשו"ת חיים ושלום (ח"ב סימן קי"ב), וזה תורף דבריו:

"כשיהיה קטטה ומריבה בין איש ואשתו באיזה צד ואופן שיהיה, דהיותר טוב שכשיבואו עניינים אלו בפני בי"ד, להאריך הזמן ולהרבות רעים לתווך השלום, כי גדול השלום, ועל דרך שכתב מהרשד"ם חאה"צ (סימן ק"ג) דאפילו אין הכחשה ביניהם אין לכוף לגרש לאלתר, עד שיראה דתוחלת ממושכה מחלת רב, ואין להם תקנה. ע"כ. ואם יראה בעיני הבי"ד שעבר זמן ולא היה שום תקנה, אז ישתדלו לתת גט."

והדין כן בין אם האיש רוצה להתגרש והאשה לא רוצה להתגרש, ובין אם האשה רוצה להתגרש והאיש אינו רוצה להתגרש, דיש על הבי"ד להשתדל לתת גט ולהפרידם זה מזה. וסיים,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"אלא דבדרך כלל אני אומר כל שנראה לבי"ד שהיה זמן הרבה נפרדים ואין להם תקנה, אדרבה צריך השתדלות הרבה להפרידם זה מזה ולתת גט כדי שלא יהיו חוטאים חטאים רבים, אחד האיש ואחת האישה, וידעו נאמנה כי כל הבא לעכב מלתת גט בענין זה כדי להנקם זה מזה מחמת קנאה ושנאה ותחרות, עתידין ליתן את הדין, והנני נותן קצבה וזמן לדבר הזה, דאם יארע איזה מחלוקת בין איש לאשתו וכבר נלאו לתווך השלום, ואין להם תקנה, ימתינו עד זמן ח"י חודשים, ואם בינם לשמים נראה לבי"ד שלא יש תקווה לשום שלום ביניהם, יפרידו הזווג ולכופם לתת גט עד שיאמרו רוצה אני כדבר האמור, ותמצא מה שכתב בזה בספר החסידים. כל זה כתבתי לכבוד השי"ת ותורתו הקדושה."

ובנידון דידן ביה"ד מתרשם שאין כל סיכוי לשלום בית, וכך התרשמה גם היועצת מ.ס., ולדברי הגר"ח פלאגי הנ"ל יש לכופ את הבעל לתן גט, שהרי בנדו"ד בני הזוג כבר פרודים למעלה משנה וחצי.

אלא דחזינא בשו"ת יביע אומר (ח"ג אה"ע סימן ח"י אות י"ג) שכתב בדרך אפשר לבאר דברי הגר"ח פלאגי דלאו כפייה בשוטיין קאמר אלא בדברים למקרייה עבריינא וכדומה, וכדעת רבינו יונה והרמ"א. והנראה בכוונת הרב ז"ל למש"כ השיטה מקובצת (כתובות סד ע"א), וז"ל:

"כתב רבינו יונה ז"ל דאע"ג דאין כופין לתת גט באומרת מאיס עלי, היינו כפייה בשוטים, אבל בי"ד מודיעים לו שמצווה עליו לגרשה, ונותנים לו עצה שיגרשנה, ואם לא יגרשנה הוי בכלל מאי דאמרינן האי מאן דעבר אדרבנן שרי למקרייה עבריינא."

והרמ"א (ביו"ד סימן רכ"ח ס"כ) כתב שהאומרת מאיס עלי חייב להוציא, וכתב הט"ז שם (ס"ק לד) היינו לדעת הרמב"ם, אבל לא קי"ל הכי באה"ע סימן ע"ז. וכן בביאור הגר"א שם (ס"ק נג) כתב שכך היא דעת הרמב"ם, ואף שכל הפוסקים חולקים עליו מ"מ אינה מחויבת להיות עמו.

ומה דכתב הרב ז"ל לבאר בדברי הגר"ח פ"ד דבריהוק בין בני הזוג למעלה מי"ח חודש מותר לקוראו עבריינא, משמע דאפי' הרחקות דר"ת אין לתת על הבעל. וראייה לכך מדברי הפ"ת (סימן קנ"ד סק"ל) שכתב בשם הג"א (ס"ס ע"ב) בשם מהריב"ל "דהאידינא שהרחקות חשובים כנידוי אין לעשות שום הרחקה, רק שאומרים לו מותר לקרוך עבריינא". כוונתו למש"כ מההריב"ל (בתשובות ח"ב סי' יח) דהגם דהסמ"ג והמהרי"ק ועוד כתבו שיש לנהוג בהרחקות דר"ת בטענת מאיס עלי, מ"מ לא נהגו בזה, ועכ"פ ס"ל למהריב"ל דמותר לקוראו עבריינא. ויעו"ע בשו"ת יביע אומר ח"ז (סימן כ"ג) ובח"ח (סימן כ"ה) מה שכתב בשם הפוסקים דלא ס"ל כמהריב"ל, וגם מהריב"ל לא השווה מידותיו, ואמכ"ל.

אלא גם מביאור מרן הראשל"צ ז"ל בדברי הגר"ח פ"ד דשרי למקרייה עבריינא, הנראה לענ"ד דעכ"פ יש לומר לבעל שהוא חייב להוציא, וכדמוכח מתשובת הריב"ש (סימן קכ"ז ד"ה אמנם) שכתב דהא דאמרינן בכתובות (דף ס"א ע"ב) דהמדיר את אשתו יוציא ויתן כתובה, כבר הסכימו כל האחרונים לא שיהיו כופין אותו על הגט אלא כופין אותו על הכתובה ומבקשין ממנו על הגט, ואומרים לו שהוא חייב להוציא, ואם לא יוציא אין רוח חכמים נוחה ממנו, ושרי למקרייה עבריינא. ע"כ. הא קמן מוכח מהריב"ש דבמקום דשרי למקרי עבריינא חייב להוציא, וכן מוכח מסברא, דאם לא נאמר כן כיצד מותר לקוראו עבריינא, ודו"ק. והגם דבש"מ ק"ה הנ"ל כתב בשם רבינו יונה דבאומרת מאיס עלי אומרים לו דמצווה לגרשה ומותר לקוראו עבריינא, ומשמע שגם במקום שרק מצווה לגרש מותר לקוראו עבריינא, נלענ"ד שכוונת רבינו יונה דמצווה לגרשה, היינו שחכמים מצווים אותו שיגרשנה, והוי ככל מצוות דרבנן שמחוייב עכ"פ לקיימן. והכי מוכח

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מלשון הגמ' שבת (מ.) דמאן דעבר אדרבנן שרי למקרי עבריינא, ואם אינו אלא מצווה בעלמא ולא חיוב, אמאי שרי למקרי ליה עבריינא.

ויעויין עוד בחידושי הריטב"א מו"ק (ד. ד"ה ליתי מר ולשמתייה) שכתב וז"ל: "פירוש ככל מאן דעבר אדרבנן שהוא חייב נידוי". ואם חייב נידוי, אין לומר בשיטת רבינו יונה שאומרים לו מצווה לגרש היינו מצווה בעלמא, אלא וודאי כוונת רבינו יונה במש"כ מצווה היינו ככל המצוות שהם חיוב גמור. וכך גם מוכח מדברי מרן הראש"ל ז"ל גופיה שם (ריש אות י"ג) שהביא דברי הרמ"א (יו"ד סימן רכ"ח סוף ס"ז) שכתב שבטענת מאיס עלי חייב להוציאה, וכתב הרב זצ"ל שיש לדברי הרמ"א סימוכין מדברי השטמ"ק בשם רבינו יונה. מוכח מדברי הרב ז"ל שהבין בדברי רבינו יונה הואיל דמותר לקוראו עבריינא חייב להוציאה. ויותר מזה מוכח בדברי מרן הראש"ל ז"ל בהמשך שם (סימן כ אות ל"ד), שמסתמך על דברי הגר"פ הנ"ל שכופין הבעל לגרש מחמת פירוד ממושך.

גם בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ז סימן נ"ב) כתב שאין להסתמך על פשט דברי הגר"ח פ דלאחר פירוד ממושך יש לכוף הצדדים לתת גט. ושם דן בעניין ערעור שהגיש הבעל נגד החלטת ביה"ד האזורי שאין לכוף האישה לקבל את גיטה, ומיירי באיש שהתחיל לתבוע גירושין משנת תשכ"א ובית הדין עד שנת תשד"מ דחה את דרישתו לחייב את האישה לקבל את הגט, הואיל ואין עילה מוצדקת שהאישה חייבת לקבל את גיטה. והרב צי"א כתב לחזק החלטת הבי"ד האזורי, וז"ל:

"כי ביה"ד האיזורי לא מצא עילה לנתינת גט פשוט, ולא נתן חשיבות לעצם הדבר מה שכבר זה עידן ועידנים השלום לא שורר בין בני הזוג, ובצדק, דאם לא כן, לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה, וכל איש שירצה מאיזה סיבה שהיא להפטר מאשתו או יתן עיניו באחרת, יעגנה כמה שנים ויבקש לחייבה ג"פ היות ואין סיכויים לחיי שלום."

וככה מצינו בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סימן קמ"ה) שדן במקרה שאחד מאס באשתו אחר היותו עמה חמשה חודשים באומרו שהיא אשת מדנים ומקללת אותו ואת יולדיו ומבזה אותו, וכבר עברו ארבע עשרה שנים, ואי אפשר לעשות קירוב ביניהם, והיא אינה חפיצה להתגרש בשום אופן. והעלה כי אין לו טעם מבורר ואין בדבריו כלום, ולא משנה מה שכבר עברו ארבע עשרה שנה ולא באו לידי קירוב.

ושוב העיר מדברי הגר"פ הנ"ל, שלדבריו היה מקום לכאורה בנידון זה שכבר עברו שנים רבות שאין שלום בן בני הזוג לחייב את האישה לקבל גיטה, וכתב הרב צי"א:

"אין בזה בכדי סמיכה, וערבך ערבא צריך. ואחרי בקשת המחילה, הגר"ח פ ז"ל יחידאה הוא בדעתו זה, ודבריו תמוהים, כי אפילו במקרים של טענות חמורות שיש בהם ממש, מצינו שנפסק להלכה שמגלגלים את בני הזוג שנים על שנים, ולא כופין לא אותו ולא אותה לגרש."

וציין לדוגמא דברי הרמב"ם (פט"ו מהל' אישות הלכה ט"ו) ושו"ע (סימן עז ס"ג וסימן קנד ס"ז).

וכוונת הרב צי"א למש"כ הרמב"ם (שם):

"האשה שבאה לבי"ד ואמרה בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ שימוש שמוליד, או שאינו יורה כחץ, יעשו הדיינים פשרה, ואומרים לה ראוי לך שתנהגי עם בעלך עד שתשהי עשר שנים ולא תולידי ואח"כ תחבעי, ומגלגלין עמה בדבר זה, ואין כופין אותה לישב ולא דנין אותה דין מורדת אלא מאריכין בדבר זה עד שיעשו פשרה."

הא קמן הגם שהאישה טוענת על בעלה שאינו יכול לשמש כדרך כל הארץ, הגם שאין כופין אותה לישב עם הבעל, בכ"ז אין כופין את הבעל לגרש אף שמצב זה נמשך כמה שנים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכך נראה מדברי השו"ע (סימן ע"ז ס"ג) בענין מורדת הטוענת מאיס עלי דאין כופין אותו לגרש ולא אותה לישב תחתיו. וכך נראה מדברי השו"ע (סימן קנ"ד ס"ז) במי שטוענת על בעלה שאין לו גבורת אנשים, שאין כופין אותו לגרש.

ולאחר מחילה מהרב צי"א, אי משום הא לא איריא, דבוודאי לא נעלם מדברי הגר"פ דברי הרמב"ם והשו"ע, אלא דס"ל להגר"פ דלא דמי כשיש טענות כלפי הבעל, וכגון שאין הבעל משמש אותה כדרך כל הארץ, או שאין לו גבורת אנשים, או דמאיס עליה, דבכה"ג הגם שיש עילה אין כופין את הבעל לגרש, כיון דעכ"פ הם בבית אחד ורחמי ה' מרובים שאפשר שיתעסק ברפואות ויתרפא, ואפשר שידבר על ליבה ויחזור השלום. משא"כ כשבני הזוג פרודים יותר מ"ח חודש וכל אחד גר בדירה אחרת, דלאחר זמן ממושך כזה בריחוק הגופות והנפשות שהסיכויים להחזיר השלום בית לאחר קטטות הוא קטן מאוד, מוטל על הבי"ד החיוב למנוע את האיש ואת האישה מחשש קלקול והרהורי עברה כמבואר בדבריו הנ"ל.

עכ"פ כתב הרב צי"א שם לבאר כוונת הגר"פ ז"ל דלא כיוון בדבריו לכפייה כמשמעו, אלא שביה"ד יסובבו את הדברים שהצדדים יסכימו לכך, ודקדק זאת בלשון הגר"פ שכתב "עד שיאמר רוצה אני", היינו עד שיסכימו להיפרד זמ"ז בג"פ. עוד כתב לבאר בדברי הגר"פ ז"ל דמיירי:

"רק היכא שלמעשה בגלל המריבות שביניהם שני בני הזוג גם יחד אינם מסכימים להזדקק זל"ז לחיות חיי אישות, וכדכתב בלשון 'ואם בינם לשמים', וזאת היא גם הראייה שמביא שם מספר חסידים שהמדובר היכא שלא יכול להזדקק עם אשתו, וככה המדובר גם בשו"ת מהרשד"ם בחאה"ע"ז (סימן קג) שמסתייע ממנו החיים ושלום. אבל היכא שצד אחד מוכן לחיות עם משנהו, ורק השני אין רצונו בכך, בכל כה"ג יודה גם הגר"פ ז"ל שאין כל מקום לחיוב וכפייה לגט פיטורין, כל שאין כל עילה ממשית לדרישה זאת."

הא קמן דגם הצי"א שכתב על דברי הגר"פ ז"ל שיחידאה הוא ודבריו תמוהין, מכל מקום היכא שבגלל המריבות שביניהם, שני בני הזוג לא רוצים להזדקק זה לזה, יש לכופף את בני הזוג להתגרש.

ודומה לדברי הצי"א כן כתב הרב הגאון עזרא בצרי בפסקי דין הרבניים חי"ב (מעמ' 203-207) שהדבר ברור שכוונת הגר"פ לכפות הצדדים בדברים, ואין כוונתו להכריחם בדרכי הכפייה. עוד כתב לבאר שהגר"פ מיירי שהקטטות הם משני הצדדים, אולם אם רק הבעל מרגיל בקטטה, ועיניו נתן באחרת, בזה לא דיבר הגר"פ ז"ל.

שו"ר בפסקי הדין הרבניים ח"ט (עמ' 213) מהדיינים הרבנים הגאונים גורן, קאפח והגר"מ אליהו שכתבו שאין להסיק מתשובה זו של הגר"פ שום מסקנה הלכתית חדשה בדבר כפייה לגט, כל שכן שמדובר בכפיית הבעל לנתינת גט, ואף אין לכופף אשה לקבל גט אא"כ האשה מורדת, או שטוען הבעל שמאוסה עליו ויש סיבה מבוררת לכך, וגם יש רגלים לדבר שטענתו אמת, שאם בנוסף על כך חיים בנפרד זה מזו כמה שנים ואין תקווה לשלום בית, אז כופין אותה לקבל גט.

ועכ"פ גם לדבריהם היכא שהאישה מורדת, שזה לבדו אין לכופף להתגרש לאחינו האשכנזים שנוהגים בחדר"ג, מ"מ בצירוף פירוד י"ח חודש, יש לכופף להתגרש, וכן לדבריהם היכא שהבעל טוען שמאוסה עליו, ויש סיבה מבוררת לכך, וגם יש רגליים לדבר יש לכופף על הגט. ומסתמא לדבריהם הוא הדין אם האישה טוענת שמאוס עליה בטענה מבוררת דיש לצרף פירוד ממושך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אולם אשכחן לכמה מגדולי הדיינים שהביאו דברי הגר"ח"פ כפשוטן אלא שקבלו דבריו במקצת, כמבואר בפסקי דין הרבניים (ח"ז עמ' 113) פסק דין מחברי ביה"ד הגדול הדיינים הרבנים הגאונים הגר"י ניסים, הגר"ש אלישיב והגר"ב זולטי, שבא לפנייהם ערעור על החלטת ביה"ד האזורי שלא חייבו את האשה לקבל גט מבעלה. פסק הדין עסק בזוג שחיים בנפרד למעלה מעשר שנים, וביה"ד האזורי לא ראה בתביעת הבעל תביעה מוצדקת לחייב את האשה בקבלת גט, ובדיון האחרון התנגדה האשה לקבלת גט אפי' אם ייתן לה הבעל פיצוי מתאים, וכן אפילו אם ייתן לה מזונות כל ימי חייה לאחר מתן הגט. חברי ביה"ד הגדול כתבו שמתקבל רושם שבמקרה זה לא נשאר לאישה כל יחס חיובי כלפי בעלה, ולא קיים עוד אצלה קשר נפשי אליו, וההסבר היחיד שיש לתת לסירובה של האשה הוא רק נקמנות גרידה, בבחינת "תמות נפשה עם פלישתים". עכ"פ נראה שבוודאי שהאשה לא רוצה אותו, ורוצה להחזיק אותו רק כבן ערובה, ומסתברא דבכה"ג לא תיקן רגמ"ה שלא לגרש אשה בעל כרחה. אלא שאף אם נאמר דבכה"ג לא תיקן רגמ"ה, מ"מ אם נבוא להתיר באופן כנ"ל, לכאורה יפרוץ הדבר להתיר בכל גווני.

אלא שכתבו להוכיח מדברי המהרשד"ם בחאה"ע (סימן ק"כ) שלאחר פירוד של עשר שנים יש להתיר לבעל שאשתו מרדה בו לגרשה בעל כורחה, ואין בזה משום חרם דר"ג, שהרי המהרשד"ם שם נשאל מפלוני אשכנזי שצעק לפניו בקול מר שאשתו מרדה בו כבר קרוב לארבע שנים, והוא אינו יודע מה לעשות, שאפשר שגם בכה"ג גזר רגמ"ה. בהתחלה לא רצה להשיב לו, הואיל ורבני האשכנזים בקיאיין יתר בתקנות רגמ"ה, אולם כיוון שלא היה מי שישב לו, ויש לחשוש שמא השטן יוציא חוץ ממחיצתו, ועוד שאין לו מי שישמשנו והוא בבכי ובתחנונים שיגרשו אותה בעל כורחה, ובזה משכן המהרשד"ם נפשיה להתיר לו לגרשה בע"כ מכמה טעמים: חדא, דבכמה דברים אזלינן בתר אומדן הדעת, והרי מהר"י איסרלן בתרוה"ד (פסקים רנו) כתב שמי שנשתמדה אשתו שברינו"ס נושאין אישה אחרת בלי גירושין, דבכה"ג לא תיקן רגמ"ה. וכן הרשב"א בתשובה כתב דתקנת הגרמ"ה לא נתפשטה בארצותינו, והדעת נוטה שלא גזר בכל האנשים ובכל המגרשים, שלא עשה אלא לגדור בפני הפריצים שתולין מעשיהם בדברים בטלים, אבל באלו שאמרנו שהוא מן הדין או מן החיוב לגרש או לישא אחרת בזה לא גזר הרב אפי' היתה תקנה עולמית, שכל שכן ששמענו שלא גזר אלא עד סוף האלף החמישי, ע"כ. הרי שגם הרשב"א אזיל בתר אומדנא. והרשב"א כתב כל שהוא מן הדין לגרשה וכגון במורדת י"ב חודש, בין במורדת מחמת מאוס עלי ובין בעינא ליה ומצערנא ליה, הדין הוא לגרשה ולהוציאה. ולכן איש זה שאשתו מורדת בו, אין למחות בו שלא יישא אישה כרצונו.

אלא שהעיר מדברי המהרי"ק (שורש ג) שכתב בשם המרדכי בשם הראב"ן שבמורדת לא תיקן הרגמ"ה, אלא שבמרדכי לא רצה להחליט בדבר. וכתב המהרי"ק וק"ו בן בנו של ק"ו אנו בעוונותינו ובפרט כי הדור פרוץ, ואם יתירו במורדת, יבואו להתיר גם שלא במורדת, ואפי' תקדיח תבשילו, יאמר שהיא מורדת כי יתן עיניו באישה אחרת. אלא שכתב המהרשד"ם שממשכן נפשיה להתיר, כי ידוע שאמרו שבמילתא דלא שכיח לא גזרו רבנן, ולכן במורדת ארבע שנים שאינה רוצה להתייחד עמו, שהוא מילתא דלא שכיחא, אין לחוש על זה.

עוד כתב המהרשד"ם להתיר משום ספק ספיקא, ספק שמא עבר זמן תקנת רגמ"ה, ואת"ל שלא עבר שמא במורדת ארבע שנים לא תיקן, שלא יעלה על הדעת בן אדם שיהיה האיש ההוא אסור בנחושתיים, והתורה דרכיה דרכי נועם, ואדרבה המעכב בידו לשאת אישה חוטא הוא. ולכן בנידון הנ"ל שמרדה בו ארבע שנים וקלא אית ליה, יש להתירו לישא אישה ואין לחשוש שמא יטעו אחרים, דהיא מילתא דלא שכיחא.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וזה סמך להתיר בזוג שהם פרודים עשר שנים והאישה לא רוצה לקבל גט רק מחמת נקמנות שהוא מילתא דלא שכיחא שיש להתירו לישא אישה אחרת.

ועוד הביאו דברי הגר"פ ז"ל להסתייע בנידון הנ"ל, אלא שכתבו:

"ואף אם נאמר דמשום חומר חרם רגמ"ה ז"ל לא לגרש בע"כ, יש להחמיר בכל גווני, ולא נרחיק לכת כהגר"פ ז"ל, מ"מ יש לדון דעכ"פ יש לאפשר בכ"ה ג' לבעל להשליש גט וכתובה, ולהיפטר על ידי כך מהחייבים המוטלים על הבעל כלפי אשתו."

והוכיחו כך מדברי הישועות יעקב (סימן עז) ומתשו' מהר"ם מלובלין (סימן א) שכל שהבעל בא בטענה דמאיסה עלי, והיא טענה מבוררת אינו חייב בשאר כסות ועונה. ומסוף דבריהם שם מוכח שכל שהתאמת לביה"ד שהאשה מסרבת להתגרש מחמת נקמנות גרידא, יש לחייבה לקבל גט, וכדמוכח מדברי הרמב"ם ומדברי הגר"פ. ופסק דין זה נכתב ע"י הגר"ש אלישיב ז"ל והובא בספרו קובץ תשובות ח"ב (סימן קט"ז). וכן חזינא בשו"ת שמע שלמה ח"א (סימן א).

אלא שבנידון דידן מיירי שהבעל הוא זה שמסרב ליתן את הגט, ובזה אין מדברי המהרש"ד הנ"ל כדי להתיר, ומ"מ מדבריהם מוכח שיש עכ"פ לקבל דברי הגר"פ במקצת.

ויש מהדיינים שקבלו דברי הגר"פ כפשוטן לכוף על נתינת הגט, כמבואר בפסקי דין הרבנים ח"ט (עמ' 149-152) מהדיינים הרבנים הגאונים ילוד וריז"י וטופיק שדנו בזוג שהבעל טען שהיא מאוסה עליו הואיל והיא בעלת מריבות, ואפי' ילדיה פרי בטנה אינם מסוגלים לחיות איתה בבית אחד. ביה"ד זימנו את שלשת ילדי הצדים זה שלא בפני זה, וכל אחד מהם אמר לפני ביה"ד שאם האם תחזור הביתה הוא יברח מהבית, והאשה אינה חפצה בגירושיה. ביה"ד סמכו על דברי הגר"פ הנ"ל הואיל ובני הזוג כבר שנים רבות שהם חיים בנפרד, ואפסה כל תקוה לשום שלום ביניהם, וצירפו לזה הסכמת הבעל ליתן סכום הגון הרבה יותר מהכתובה, דבכה"ג חייבת האשה לקבל גיטה.

וכן חזינא בפסקי דין הרבניים ח"כ (עמ' 64) פסק דין מחברי בית דין הגדול מהדיינים הרבנים הגאונים דיכובסקי, שפירא ובן שמעון בבעל שטען שאשתו מאוסה עליו והאשה דבקה בשלום בית. בתחילה כתבו לפטור את הבעל משאר כסות ועונה כפי שכתב הרא"ם בתשו' (סימן ל) שבעל המואס באשתו פטור משאר כסות ועונה. והגם שהחלקת מחוקק (סימן עז סק"ג) כתב לחלוק על הרא"ם, מכל מקום הבית שמואל שם (סק"א) כתב דהבעל יכול לומר קים לי כרא"ם. והגם שהבית מאיר (שם) פסק דלא כרא"ם, מ"מ הישועות יעקב (סימן עז בפירוש הקצר סק"א) כתב דאם הבעל טען שאשתו מאוסה עליו, ויש לו טעם מבורר, אף שאין הדין נותן לגרשה בע"כ, מ"מ יכול למנוע ממנה מזונות, ורשאי הבעל לסמוך על הרא"ם ומהר"א ששון. וכ"כ הבית יעקב (ס"ס עז) כל שטוען הבעל שמאוסה עליו ויש אמתלא מבוררת פטור מזונות, והוכיחו כך מהאי דינא דמתכתא שהובא בטור (סימן עז) בשם מהר"ם מרוטנבורג שכתב החזון איש חאה"ע"ז (ס"ס טז), שאם רואים הדיינים שאכן הבעל מאוס עליה הגם שמבקשת כתובתה כדי להתפרנס ממנה, אינה מפסדת כתובתה, ודלא כב"ש שכתב דמפסדת כתובתה. והוא הדין בבעל שטוען שאשתו מאוסה עליו, אם נראה לדיינים שאכן היא מאוסה עליו פטור ממזונות וכו'.

אלא שכתבו שכל זה לענין שאין לחייב את הבעל לשלום בית, וכן אין לחייבו בשאר כסות ועונה, אולם מאידך, אין ראייה מהנ"ל לחייב את האשה להתגרש. וכתבו להסתפק אם בכ"ה ג' יש חרם דרגמ"ה שלא לישא אשה על אשתו. והביאו דברי הכנה"ג (סימן א בהגב"י סק"ג) שאפי' האומר שאשתו מאוסה עליו, חרם דרגמ"ה מונעו מלישא אשה על אשתו. אולם בשו"ת צמח צדק חאה"ע (סימן קלב) כתב דהיה נראה שיש להתיר לבעל הטוען שאשתו מאוסה עליו לישא אשה על אשתו,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שהרי הג"א בכתובות (פ"ה סימן לה) הביאו דברי רגמ"ה דבאשה הטוענת מאוס עלי כופין את הבעל לגרשה, וכדעת הרמב"ם, וכיון שרגמ"ה לא ייפה כח האשה מכח האיש, הרי כיון שכופין את האיש לגרשה, כמו כן כופין את האשה שהבעל טוען שהיא מאוסה עליו להתגרש. ואע"פ שאין הלכה כרגמ"ה והרמב"ם בענין כפיית האיש, מ"מ לגבי כפיית האשה בודאי הלכה כמותו, ומכל מקום הצריך הצמח צדק היתר מאה רבנים.

אלא שבסוף התשובה כתב הצ"צ הגם שנראה שלהלכה כל שהבעל טוען שמאוסה עליו ויש לו טענה מבוררת, דבכה"ג לא גזר רגמ"ה, מ"מ למעשה אין לנהוג כך, כיון שלא ראינו שנעשה מעשה כזה להתיר חרם דרגמ"ה בטענת מאיסה עלי. ומכל מקום בנדיון דידיה שהיה טעם גדול להתיר לבעל הואיל ולא זכה להבנות מאשתו, והאשה כבר באה בשנים, הרי גבי נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, פסק הב"ש שכופין לגרש. ואף שבתשו' אבן יקרה (ח"ג סי' כד) לא פסק כך, מכל מקום מדברי שאר פוסקים מבואר דלא כאבן יקרה. ועכ"פ בצירוף שני הטעמים כתב להתיר לבעל על פי מאה רבנים לשאת אשה על אשתו, השליש הגט וכתובה.

וכן חזינא בפד"ר חכ"א (מעמ' 333) פסק דין מהדיינים הרבנים הגאונים פופוביץ', הגר"ש עמאר ואוחנונה באשה שתבעה גירושין הואיל והיתה אלימות מילולית, עלבונות והשפלות, והבעל היה שובר כלים באמצע הלילה, וכן קללות וניבול פה. עוד טענה שהבעל היה חוזר בשעות המאוחרות בלילה, ולפעמים בבוקר היה עם סימני אודם על גופו ובגדיו. ביה"ד שלח את בני הזוג לייעוץ, וקבל חוות דעת מהיועצים שאין סיכוי לשלום בית, והאשה טענה שהבעל מאוס עליה הואיל שהיתה אלימות מילולית, והיה אומר לה זבל כמוך, חתיכת זקנה, פגועת מוח, ועוד. אולם הבעל הכחיש הכל וטען שלימדו אותה לטעון טענת מאיס עלי.

ביה"ד כתב שלא היתה כל ראייה לטענת האשה שבעלה היה רועה זונות, מכל מקום כתב שטענת האשה שהבעל מאוס עליה היא טענה כנה, ואין חשד שענינה נתנה באחר ולא בממון, ולא נראה שלימדוה לטעון כך, והסתמכו על דברי הרמ"א (סימן עז ס"ג) שהבי"ד ידונו לפי ראות עיניהם, וכן מבואר בחזו"א אהע"ז (סימן סט סקט"ז). והוסיפו שנראה שגם הבעל יודע שלאחר המצב והפירוד ביניהם אין סיכוי לשלום בית, וגם הוא לא מעונין בשלום, ותביעתו לשלום אינה כנה. ושם (עמ' 362) צירפו דברי הגר"ח פ"ד עכ"פ יש לחייב את הבעל בנתינת גט, בצירוף טענת מאיס עלי ושהיו הבעל והאשה מורדין זה על זה. ודברי הגר"ש עמר שליט"א גם בספרו שו"ת שמע שלמה ח"ג חאה"ע (סימן יט).

שו"ר בשו"ת שמע שלמה להגר"ש עמר שליט"א ח"א (סימן א אות ח) שכתב בזוג שעשו הסכם גירושין והאשה כבר קבלה חלקה בדירה, וכשבאו לסידור הגט תבעה האשה שלום בית, ולפני הדיינים נראה שהאשה תובעת "שלום בית" רק כדי להתנקם מהבעל, והביא דברי הגר"ח פ"ד ז"ל וכתב, וז"ל: "ונראה מדברי הגר"ח פ"ד ז"ל דגם באיש ס"ל לכופו כעבור זמן רב, והדברים ק"ו בחרם דרגמ"ה, ואם כי לא ראינו מי שסומך על זה לעשות מעשה, מ"מ לא ראינו אינה ראייה". אלא שהעיר על זה מפד"ר (ח"ז עמ' 111), שהתירו לבעל רק למנוע שאר כסות ועונה, אך לא לישא אחרת, וכתב דבנידון הרבנים הנ"ל היה בזה כדי להרתיע את האשה להתגרש, משא"כ בנידון דידיה שזה לבד אין מרתיע את האשה, הדרך היחידה לתת לבעל היתר נישואין.

עוד יש להסתייע ממה שכתב הרה"ג אליהו אברג'ל שליט"א בשו"ת דברות אליהו ח"ד (סימן ל) בבני זוג המסוכסכים שנים רבות, וכל הניסיונות שנעשו לעשות שלום ביניהם נפלו בתוהו, וכתב הואיל שאין שום תקוה ביניהם לשלום בית, הגם שהאשה מבקשת שלום בית, ונראה לבית הדין שהיא תקוות שווא, הואיל ונראה לבי"ד שכל בקשת האשה לשלום בית היא רק נקמנות מבחינת "תמות נפשה עם פלישתים", אין שום הצדקה להשאיר את הבעל בעיגונא דגברא כל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ימיו, ומסתברא דבכגון בא לא תיקן רגמ"ה שלא לגרשה בעל כרחה. והוסיף, וז"ל: "וכן הורה גבר הגר"ח פלוג"ח בספר חיים ושלום ח"ב (סימן קיב) וכו'". הא קמן דס"ל דברי הגר"ח פ"ז כפשוטן.

הא קמן דיעות הפוסקים הנ"ל בקצרה, לדעת מרן הראש"ל הרב עובדיה יוסף ז"ל היכא שיש פירוד ממושך, הגם שצד אחד רוצה בגירושין וצד אחד אינו רוצה בגירושין, אם הבעל אינו רוצה בגירושין מותר לקוראו עבריין, ולעיל הוכחנו שכוונת הדברים שעכ"פ הבעל חייב בנתינת גט, אלא שאין כופין אותו בשוטים. ולדעת הצי"א כוונת הגר"ח פ"ז להביא את הצדדים להסכמה, עוד כתב שבמקרה ששני בני הזוג אינם רוצים בחיי אישות בגלל המריבות שביניהם, יש לכופם על הגירושין, והרב עזרא בצרי כתב שאם שני הצדדים מרגילים לקטטות יש לכופן על הגט, ולדברי הרבנים גורן, קאפח והגר"מ אליהו אין ללמוד מדברי הגר"ח פ"ז הלכה למעשה, מ"מ היכא שיש טענה נוספת, וכגון שהיא מורדת או שהיא מאוסה עליו, ויש סיבה מבוררת על כך יש לכופן על הגירושין, ומסתברא לדידהו דה"ה באשה הטוענת דמאוס עליה וכדו'. ויש מהדיינים שהבינו דברי הגר"ח פ"ז כפשוטן וסמכו על דבריו כמבואר בפד"ר ח"ט (עמ' 149) מהרבנים ילזו וריזי וטופיק. וכן בפד"ר ח"כ (עמ' 62) מהרבנים דיכובסקי ושפירא אבן שמעון. וכן בפד"ר חכ"א (עמ' 333) מהרבנים פופוביץ' והגר"ש עמאר ואוחנונה סמכו על הגר"ח פ"ז כפשוטן.

ולפי"ז בנידון דידן שבני הזוג פרודים קרוב לשנתיים, לדעת מרן הראש"ל ז"ל מותר לקרוא עבריין, ויש לומר לו דחייב במתן גט. וגם לצי"א יש לומר הואיל וכיום שני בני הזוג אינם חפצים זה בזה, כפי שהזכיר כבר ביה"ד ויש לכופם להתגרש. וגם לרבנים גורן וקאפח ומרדכי אליהו שכתבו שבטענת הבעל דמאוסה עליו בטענה מבוררת ויש רגלים לדבר יש לכופן את האשה להתגרש במצב של פירוד ממושך, נראה שהוא הדין גם היכא שהאשה טוענת מאיס עלי וכו"ל. ולעיל התבאר בעזה"י בנידון דין אם יש טענה של האשה דמאיס עלי. ומדברי הגר"י ניסים והגר"ש אלישיב והגר"ב ז'ולטי זצ"ל נראה שהבינו דברי הגר"ח פ"ז כפשוטן, והגם שלא סמכו על דבריו לגמרי אלא לפטור הבעל משאר כסות ועונה, מ"מ משמע מדבריהם שאם לא די בכך, אפשר לסמוך על הגר"ח פ"ז.

וכל שכן לדברי הרבנים הגאונים ילזו וריזי וטופיק, ופופוביץ' והגר"ש עמר ואוחנונה, ואברג'ל דמשמע מינייהו דמקום שבית הדין משוכנעים היטב שאין סיכוי כלל לשלום הבית שיש לסמוך על הגר"ח פ"ז לחייב את בני הזוג בגירושין.

המורם מן האמור:

- א. אשה שתבעה גירושין ומכלל דבריה נראה לביה"ד שבעלה מאוס עליה לחיי אישות, הוי כאילו אמרה במפורש מאיס עלי, וכ"כ מהר"א ששון ובספר צדקה ומשפט ובשו"ת פני משה ועוד.
- ב. אשה הטוענת "מאיס עלי" עם כל ההשלכות ההלכתיות שיש בטענה זו, אין חילוק בין אם טענה כן לאחר שבעלה תבע אותה לדין שהיא מורדת, לבין אם היא בעצמה תבעה את הגירושין בטענה זו.
- ג. הטוענת "מאיס עלי", נחלקו הראשונים אם כופין הבעל לגרש, ולהרמב"ם כופין לגרש, אלא דפליגי רבוותא בדעת הרמב"ם אם זה בדוקא שנתנה אמתלא לדבריה, אולם רוב הראשונים חולקים על הרמב"ם וס"ל שאין כופין, וכן דעת מרן השו"ע.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אלא שרבים מהפוסקים סמכו על מה שכתב מהר"א אבן טוואה בשו"ת התשב"ץ (טור השלישי סימן לה) שאף לדעת האומרים שאין לכפות על הגט בטענת מאיס עלי, מכל מקום יש להתיר לכוף כשיראה לביה"ד במקום שצריך לכך, וכגון מה שכתב הרשב"א בתשו' מי שמצער את אשתו ומשליכה מביתו, כופין אותו להוציא בגט, וכן בכגון מש"כ בשו"ת התשב"ץ במי שמצער את אשתו הרבה עד שמאסה בו מרוב הקטטות והמריבות וכו', שקרוב הדבר שיוציא ויתן כתובה, וכ"כ בשו"ת משפטי עזיאל לסמוך על דברי מהר"א אבן טוואה לכוף על הגירושין לפי ראות עיני ביה"ד, וכ"כ בשו"ת מעשה איש, וכ"כ בשו"ת היכל יצחק, וכן מבואר בשו"ת ציץ אליעזר, וכ"כ בשו"ת ישכיל עבדי שכל שיש אמתלא מבוררת לטענת מאיס עלי יש לחייב את הבעל לגרש, וכ"כ בשו"ת יביע אומר, וכ"כ בפסקי דין הרבניים רבים מהדיינים.

ד. יש מהדיינים שכתבו שבטענת מאיס עלי אין אף לנהוג בהרחקות ר"ת עם הבעל, אולם נעלם מהם דברי הגר"א אלפאנדרי בספרו סדר אליה רבה וזוטא שכתב שלכו"ע יש לנהוג עם הבעל בהרחקות דר"ת כל שניכר לביה"ד שדבריה אמת ולא נתנה עיניה באיש אחר, ודחה את הראיות שלכאורה משמע מדברי המרדכי והרמ"א דלא ס"ל הכי.

ה. כתב רבינו ירוחם בשם רבו, בני זוג ששניהם אינם רוצים זה בזה, יש להמתין י"ב חודש שמא יחזרו בהם, ולאחר י"ב חודש יש לכוף את הבעל לגרש, אולם האשה הפסידה תוספת כתובתה, ורבים מהדיינים סמכו על דברי רי"ו כדי לכוף את הבעל לגרש.

גם אם הבעל בתחילה דרש שלום בית, אלא שלאחר זמן כבר גם הוא לא חפץ בה, יש מהדיינים שכתבו שגם בכה"ג יש לחייב את הבעל לגרש את אשתו על סמך דברי רי"ו הנ"ל, ובפרט שהיתה לבעל אפשרות לשקם את שלום הבית ולא עשה דבר.

ו. בשו"ת אגרות משה כתב אף אם הגט היה ניתן באונס, ולשאלת ביה"ד אם היה מגרש בעצמו ללא הסכם גירושין שנכפה עליו, והשיב הבעל שהיה מגרש אלא שיכול להיות שהיה דורש איזה סידורים בקשר לחינוך הילדים, לא חשיב גט מעושה, הואיל והוא רוצה בעצם הגירושין, אלא שכתב שיש לצרף סברא זאת לסניף.

ז. הגר"ח פאלאג'י בשו"ת חיים ושלום ח"ב (סימן קיב) כתב שאם היתה מחלוקת בין בני הזוג, ימתינו עד י"ח חודש, ואם נראה לביה"ד שאין תקוה לשלום בית, יפרידו הזיווג ולכופם לתת גט. ונחלקו גדולי הדיינים בביאור דברי הגר"ח פ. בשו"ת יבי"א כתב שכוונת הגר"ח פ' שמותר לקרותו עברייין, ונראה שכוונת דבריו דהגם שאין לכופו בשוטים על הגט, מכל מקום יש לחייבו בנתינת הגט, ובשו"ת צי"א כתב לבאר דבריו שיש לביה"ד לסובב שהצדדים יסכימו להתגרש, ועוד כתב שבמקרה ששני בני הזוג אינם רוצים בחיי אישות בגלל המריבות שביניהם, יש לכופם על הגירושין. ויש שהסבירו שאם היו הקטטות משני הצדדים יש לכופם על הגירושין. ויש מהדיינים (גורן, קאפח והגר"מ אליהו) ס"ל שאין ללמוד כלל מדברי הגר"ח פ' כפייה על הגט, ועכ"פ גם לדידהו יש לצרף דבריו אם האשה היתה מורדת, או שטען הבעל שמאוסה בעיניו ויש סיבה מבוררת לכך, ועכ"פ רבים מהדיינים צירפו דברי הגר"ח פ' בצירוף על טענת מאיס עלי ומורדים זה על זה.

הרב דניאל גודיס - דיין

מסקנה דדינא

לאור כל האמור לעיל, ביה"ד קובע כדלהלן:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

א. הבעל חייב לגרש את אשתו לאלתר.

ב. ביה"ד קובע מועד לסידור גט ליום [...].

ג. יש להניח שהבעל יציית להוראת ביה"ד, ויאות לסדר את הגט במועד שנקבע. אולם אם לא יאות הבעל לערוך את סידור הגט כהוראת ביה"ד, יקיים ביה"ד במועד זה דיון במתן צווי הגבלה מכוח דין "הרחקות דרבנו תם", כמפורט בחוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין) תשנ"ה-1955 סעיף 2. זאת בכפוף לפתיחת תיק מתאים ע"י האשה.

פסה"ד ניתן לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים.

ניתן ביום ו' בתמוז התש"פ (28.06.2020).

הרב דניאל גודיס

הרב שלמה צרור

הרב מאיר כהנא – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה